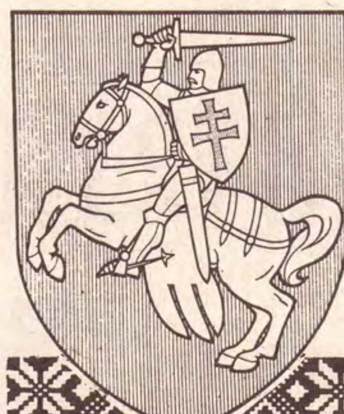
СОНЦА:
Усход, захад, даўжыня дня:
Мінск — 6.56, 19.08, 12.12;
Віцебск — 6.45, 18.58, 12.13;
Магілёў — 6.45, 18,57, 12.12;
Гомель — 6.44, 18.52, 12.08;
Гродна — 7.13, 19.21, 12.08;
Брэст — 7.18, 19.24, 12.12.

МЕСЯЦ:
Апошняя квадра
19 верасня

ІМЯНІНЫ:
Паўла, Андрэя, Клімента, Пульхерыі, Пятра

ЗВЯЗДА

23 ВЕРАСНЯ 1992 г.
серада № 191 (21969)

● выдаецца са жніўня 1917 г. ● БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА ● цана 1 рубель

РОЗГАЛАС

Ці чакаюць беларусаў-вайскоўцаў на радзіме?

На імя сустаршыні Нацыянал-дэмакратычнай партыі Беларусі Віктара Навуменкі прыйшоў ліст з Амурскай вобласці ад землякоў-вайскоўцаў, у якім, у прыватнасці, гаворыцца:

«Як стала вядома, у вайсковыя часці Далёкаўсходняй ваеннай акругі паступіла дырэктыва начальніка штаба ДВА № 25/1292 ш ад 4.07.92 г., у якой, на падставе распараджэння ўпраўлення кадраў Міністэрства абароны Расіі, устанаўліваецца тэрмін заканчэння адкамандзіравання ўсіх афіцэраў іншых нацыянальнасцей, якія пажадалі прадоўжыць службу ў сваіх краінах — да 1 верасня.

Але гэта дырэктыва датычыцца толькі тых, хто прывёз адносіны з дому (нам жа ў Беларусі Міністр абароны забараніў іх даваць).

А 4 жніўня атрымана паведамленне са штаба ДВА, згодна з якім адпраўляць будуць усіх, хто напісаў рапарты.

Мы хацелі б даведацца (а нас у палку каля 30 чалавек): гэта аднабаковы акт Расіі (дэпартацыя) ці ёсць дамоўленасць аб планавай замене (беларусаў на рускіх і наадварот) паміж Беларуссю і Расіяй?

Калі гэта дэпартацыя, то які будзе адказ Беларусі, або яна зноў дарує абразу свайму «вялікаму суседу»? Калі замена, то чаму адкамандзіроўваюць у распараджэнне міністра абароны, а не ў канкрэтную часць? Куды, на які адрас адпраўляць кантэйнер і куды везці сям'ю, бо ні ў кога кватэр у Беларусі няма?

Наогул, чакаюць нас дома ці трэба везці з сабою палаткі?

З павагай
капітан **СПАТКАЙ**».

ПАПЯРЭДНІЯ ВЫНІКІ ПАДПІСНОЙ КАМПАНІІ:

«ЗВЯЗДА» НЕ ЛІДЭР, АДНАК...

Падпісная кампанія на Беларусі яшчэ працягваецца, але папярэднія вынікі з улікам ведамаснай падпіскі, аказваецца, падвесці ўжо можна. З кампетэнтных крыніц мы атрымалі даныя па некаторых рэспубліканскіх газетах, якія выглядаюць наступным чынам:

«Звязда» — 16.935 экземпляраў

«Народная газета»—30.250 экземпляраў

«Советская Белоруссия»—38.385 экземпляраў

«Знамя юности» — 4.853 экземпляры

«7 дней» — 11.101 экземпляр.

Вынікі падпісной кампаніі па «Белорусской ниве», «Рэспубліцы», «Чырвонай змене» і некаторых іншых выданнях яшчэ апрацоўваюцца, таму іх няма ў гэтым спісе. На першы погляд здаецца, што «Звязда» не лідзіруе па колькасці падпісчыкаў, аднак гэта не зусім так. Мяркуйце самі. Калі ў параўнанні з цяперашнім вераснёўскім тыражом у «Советской Белоруссии» (686.094 экземпляры) папярэдні тыраж будучага года скараціўся амаль у 18 разоў, у «Народнай газеты» (сёння 400.865 падпісчыкаў) — амаль у 13 разоў, у «7 дней» (зараз налічвае 160 тысяч падпісчыкаў) — больш чым у 14 разоў, у «Знамени юности» (сёння выходзіць тыражом 105 тысяч экземпляраў) — амаль у 21 раз, то ў «Звязды» тыраж зменшыўся ўсяго ў 4,5 раза!

Але вы можаце зрабіць так, каб апошняя лічба была яшчэ меншай. Дзеля гэтага трэба не многа — проста падпісацца на «Звязду».

Кар. «Звязды».

Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь

Аб узнагароджанні ПАНЧАНКІ П. Е. і СКУРКО Я. І. (Максіма Танка) медалём Францыска Скарыны

За вялікі ўклад у развіццё беларускай літаратуры, прапаганду культурнай спадчыны беларускага народа ўзнагародзіць медалём Францыска Скарыны:

ПАНЧАНКУ Пімена Емяльянавіча—пісьменніка.

СКУРКО Яўгена Іванавіча (Максіма Танка)—пісьменніка.

**Старшыня Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь
С. ШУШКЕВІЧ.**

21 верасня 1992 г.
г. Мінск.

СПЕЦЫЯЛЬНА ДЛЯ «ЗВЯЗДЫ»

РУСЛАН ХАСБУЛАТАЎ, Старшыня ВС Расіі:

«Асамблеі СНД быць»

— Руслан Імранавіч, ці адаб'ецца павышэнне цэн на нафту на пастаўках Расіі гэтага прадукту Беларусі і на яго кошце для нашай рэспублікі?

— Беларусь для нас з'яўляецца адным з самых надзейных і важных партнёраў ва ўсіх галінах. Безумоўна, павышэнне цэн на нафту адаб'ецца і на пастаўках Беларусі. Але ні аб якім зніжэнні яе аб'ёмаў гаворкі не ідзе.

— У Беларусі апазіцыяй вядзецца кампанія па роспуску парламента ў самы бліжэйшы час. Ці адбываюцца падобныя працэсы ў адносінах да расійскага парламента?

— Я не скажу, што ўсіх задавальняе работа нашага парламента. У Расіі таксама ёсць сілы, якія выступаюць за роспуск існуючых органаў улады, але каб яны шырока падтрымліваліся народам, сказаць не магу.

— Ваш прагноз існавання Міжпарламенцкай асамблеі Садружнасці Незалежных Дзяржаў.

— Садружнасці, як і Асамблеі, быць. Гэта адназначна. Ніводная рэспубліка цяпер не ў стане ў адзіночку выбірацца з усеагульнага крызісу, які ахапіў усе рэспублікі без выключэння. Больш таго, прапанова Украіны стварыць пастаянныя камісіі ў СНД, як бачыце, знайшла разуменне ў тых парламенцкіх дэлегацый, якія прысутнічалі ў Бішкеку.

— А як жа адсутнасць самой Украіны на Асамблеі?

— Я думаю, што гэта далёка не апошняе слова гэтай краіны і што разумны сэнс усё ж возьме верх і ў парламенце, і ў іншых органах улады Украіны.

МІХАІЛ ЛОГІНАЎ, намеснік Старшыні ВС Кіргізіі:

«Без беларускай бульбы жыць не можам»

— Міхаіл Ільіч, якія ў вас адносіны з Беларуссю?

— Самыя блізкія. Вы ўжо напэўна бачылі, што ў нас працуюць вашы «БелАЗы», «МАЗы» і іншая беларуская тэхніка.

Насенную бульбу мы купляем толькі ў Беларусі. Дарэчы, дзякуючы апошняй у нас сёлета вельмі неблагі ўраджай. Шчыра кажучы, мы жыць не можам без беларускай бульбы. Мы ў сваю чаргу пастаўляем вам прэс-падборшчыкі для сена, агародніну, садавіну.

Што ж датычыць асабіста мяне, то я асабліва прывязаны да Беларусі. На беларускай зямлі пахаваны мой старэйшы брат. Гэта недзе каля Вязынкі Мінскай вобласці.

— Амаль усе сярэднеазіяцкія краіны цяпер ахоплены міжнацыянальнымі спрэчкамі і канфліктамі. Кіргізія пакуль застаецца ў баку ад гэтай «кампаніі». Як вам гэта ўдаецца?

— Па-першае, у Кіргізіі пражывае недзе каля сарака працэнтаў рускамоўнага насельніцтва. Па-другое, кіргізы спрадвеку вызначаліся не толькі сваёй працавітасцю, але і цярпімасцю да іншых народаў і нацыянальнасцей. Па-трэцяе, шмат што ў нацыянальнай палітыцы залежыць ад Прэзідэнта і парламента, ад таго, як яны самі ставяцца да нацыянальных пытанняў у сваёй рэспубліцы.

Я не магу сказаць, што ў Кіргізіі з апошнім літаральна ўсё добра. Ёсць асобныя выпадкі і зняважі, і непаразуменні на нацыянальнай глебе, але ўсе яны знаходзяць патрэбны рэзананс на самым высокім узроўні.

Нядаўна ў Кіргізію прыязджаў лідэр Чэчэнскай рэспублікі Джахар Дудаеў, які праводзіць палітыку ісламскага фундаменталізму. Канструктыўнай размовы ў нашага парламента з ім не атрымалася і, думаю, у бліжэйшай будучыні не атрымаецца.

Можна яшчэ доўга расказваць пра нацыянальную палітыку ў Кіргізіі. Скажу адно: пра ганенні ці нейкую дыскрымінацыю ў адносінах да рускамоўнага насельніцтва гаварыць не прыходзіцца.

— Ці адчуваецца напружанасць на кіргізска-таджыкскай граніцы? І ўвогуле, наколькі небяспечнае для Кіргізіі развіццё падзей у суседняй рэспубліцы?

— Граніцы ў поўным сэнсе гэтага слова не існуе пакуль ні з адной рэспублікай былога Саюза. Мы ўсё ж верым у аднаўленне і працяг былых добрасуседскіх сувязей. Таму і ўсяляк вітаем стварэнне Міжпарламенцкай асамблеі Садружнасці Незалежных Дзяржаў. Кіргізія, як і астатнія рэспублікі, пачынае будаваць рыначную эканоміку амаль на пустым месцы, дык чаму б нам не скарыстаць ужо назапашаны патэнцыял?

**Гутарыў
Аляксандр КОКТЫШ.**

ДА ЎРУЧЭННЯ ВЯРЫЦЕЛЬНЫХ ГРАМАТ

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Каралеўства Нідэрландаў у Рэспубліцы Беларусь Сімейджнс дэ-Врайс ван Дусбург ян Вілэм 22 верасня ўручыў вярыцельныя граматы Старшыні Вярхоўнага Савета Беларусі Станіславу Шушкевічу.

Сімейджнс дэ Врайс ван Дусбург ян Вілэм нарадзіўся 8 чэрвеня 1933 года ў Харлеме. Закончыў факультэт права Лейдэнскага ўніверсітэта.

Сваю знешнепалітычную дзейнасць ён пачаў у 1961 годзе, займаў пасады ў Капенгагене, Маскве, Вашынгтоне і Пекіне. З 1974 па 1976 год —саветнік Пасольства Нідэрландаў у Боне. З 1976 па 1980 год —саветнік Пасольства Нідэрландаў у Дубліне. З 1980 па 1986 год — паўнамоцны прадстаўнік у Лондане. З 1986 па 1988 год — Генеральны консул у Чыкага. З 1988 года па цяперашні час — пасол у Варшаве.

Жанаты.

Аддзел інфармацыі МЗС Рэспублікі Беларусь — БЕЛІНФАРМ.

КАЛІ ВЕРЫЦЬ АГЕНЦТВУ «РЭЙТАР»...

Агенцтва «Рэйтар» паведамляе аб тым, што дызельныя рухавікі для «Ікаруса» будуць цяпер вырабляцца ў Мінску. На думку заходніх спецыялістаў, па сваіх тэхнічных параметрах яны будуць значна лепшыя, чым венгерскія. Гэтымі ж рухавікамі будуць аснашчацца аўтобусы нямецкай фірмы «Неаплан», якія таксама будуць збірацца ў Мінску.

І ЗАЗЗЯЮЦЬ БЕЛАРУСКІЯ АЛМАЗЫ

На геалагічнай карце Беларусі з'явіліся першыя паметкі, якія сведчаць аб тым, што ў перспектыве ў рэспубліцы можна будзе пачаць прамысловую распрацоўку алмазаў. Будова зямной кары дапускае магчымасць таго, што ў яе нетрах могуць «нараджацца» гэтыя дзіўныя крышталі.

А пакуль вучоныя Інстытута геахіміі і геафізікі АН Рэспублікі Беларусь вядуць усебаковыя даследаванні глыбінных структур на тэрыторыі рэспублікі. У ходзе работ выяўлены так званыя кемберліты, якія ўтрымліваюць алмазныя жылы. Комплекснае вывучэнне на 60—70 працэнтаў пацвярджае іх ідэнтычнасць з сібірскімі.

Наперадзе ў вучоных — вялікая работа. Трэба правесці падрыхтоўку да экспедыцыйных даследаванняў, скамплектаваць неабходную апаратуру і пачаць пошукі ў патэнцыяльна алмазаносных Прыпяцкай і Полацкай зонах глыбінных разломаў.

Фота Уладзіміра ВІТЧАНКІ. (БЕЛІНФАРМ).

РАССЛЕДАВАННІ

Віцебск—Гродна: там — паліва, тут—угнаенні. І ўсюды беззаконнасць

Напэўна чытачы памятаюць дзве карэспандэнцыі (3 і 12 верасня), прысвечаныя сумесным махінацыям Віцебскага аблвыканкома і рыжскай фірмы «Лідо» па незаконнаму рээкспарту расійскага дызпаліва ў Латвію? Дарэчы, поўным ходам ідзе расследаванне, якое ўчыніла Кантрольная палата Вярхоўнага Савета. Па маіх даных, пяцёра дэпутатаў падалі запыт на імя С. Шушкевіча. Ён датычыць адказнасці вінаватых асоб. Што вырашыць Старшыня — паглядзім. І паведамім.

Але, канешне, «віцебская справа» —толькі эпізод. Нашаму дасведчанаму чытачу гэта тлумачыць не трэба. Трэба толькі падкідваць свежыя факты. Безумоўна, яны ёсць, і аб іх мне паведамілі ў Кантрольнай палаце. Яна правярала, скажам так, некаторыя аспекты знешнеэканамічнай дзейнасці ў Гродзенскай вобласці. І выявіла вельмі цікавыя рэчы.

Паколькі паўнацэнная праверка яшчэ толькі рыхтуецца, пакуль можна гаварыць аб наступным. Нейкім чынам вытворча-камерцыйная фірма «Лютана» атрымала 5 ліцэнзій на вываз за межы рэспублікі алюмінію. А «асвячаў» усё гэта намеснік старшыні Гродзенскага аблвыканкома Кардаш. Формы здзелак былі розныя: ад бартэрных да грашовых.

Асабліва «прадукцыйна» працуе знешнеэканамічная асацыяцыя «Нёман». Тут вам і дызельнае паліва, і мінеральныя ўгнаенні, і каляровыя металы. Само сабой, з атрыманнем ліцэнзій «Нёман» не меў ніякага клопату. І кажуць, сляды зноў вядуць на рэспубліканскія вярхі. Ах, як прыкра. Але па-чалавечы зразумела.

Уласна, нічога б такога не было, калі б... Ну, вось глядзіце: сусветная цана на мінеральныя ўгнаенні —132—145 долараў за тону, а ў выніку бартэрнага абмену яна зніжалася да 70—80, бо мянялі ўгнаенні, скажам, на «Жыгулі» ці колы да іх. Я разумею, нехта не мог купіць «Жыгулі» дома — дарага. Але хто будзе вяртаць гэтую самую розніцу паміж сусветнай і наяўнай прадажнай цаной на ўгнаенні? Цікавае пытанне. Хацелася б знайсці на яго адказ. Ну хоць бы з дапамогай той жа Кантрольнай палаты. «Дзяржаўнае дрэва» яна пачала трэсці як быццам даволі грунтоўна.

Сяргей ШАЎЦОЎ.

АСТРАНАМІЧНЫ КАЛЯНДАР

СУСТРАКАЙЦЕ ВОСЕНЬ!

Ужо прыйшла восень. Прывяло яе з сабой... Сонца. Як сцвярджаюць астролагі, яно ўступіла ў знак ШАЛЯЎ (толькі не трэба блытаць з невялікім сузор'ем Шалі, дзе, паводле разлікаў астраномаў, наша дзённае свяціла апынецца толькі 30 кастрычніка). Зараз жа яно, перамяшчаючыся па сузор'і Дзевы, перасекла экватар нябеснай сферы і працягвае свой шлях па яе паўднёвым паўшар'і. Тэарэтычна сёння на ўсім зямным шары дзень будзе роўны ночы. Вось чаму 23 верасня астраномы называюць днём асенняга раўнадзенства і лічаць яго пачаткам восені ў паўночным паўшар'і. А ў паўднёвым у гэты дзень пачынаецца вясна.

Уладзімір ЛАРЫЁНАЎ, астраном.

МЕНШ СТАЛІ ЕЗДЗІЦЬ І ЛЯТАЦЬ

МІНСК. Паводле даных Мінгарстатупраўлення, сярэднясутачны прабег гарадскога маршрутнага аўтобуса складае 262,5 кіламетра, што на 4,2 працэнта ніжэй, чым у студзені — жніўні 1991 года. Сярэдняя працягласць работы ў суткі — 12,2 гадзіны. За 8 месяцаў гэтага года мінскім метрапалітэнам перавезена 58 мільёнаў пасажыраў. У параўнанні з мінулым годам аб'ём перавозак скараціўся на 13 працэнтаў. Паветраным транспартам сталіцы Беларусі перавезена звыш 519 тысяч пасажыраў, што ў параўнанні з адпаведным перыядам мінулага года менш на 49 працэнтаў. Галоўная прычына — тарыфы на паслугі розных ведаў транспарту, што павялічыліся ў шмат разоў.

У ПРЭЗІДЫУМЕ САВЕТА МІНІСТРАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Пад старшынствам Вячаслава Кебіча ў Доме ўрада адбылося чарговае пасяджэнне Прэзідыума Савета Міністраў Беларусі. Абмеркаваны наступныя пытанні: аб праекце мытнага кодэкса Рэспублікі Беларусь, аб праекце Закона «Аб мытным тарыфе», аб праекце канцэпцыі знешнепалітычнай і знешнеэканамічнай дзейнасці Рэспублікі Беларусь, аб рабоце Мінтранса. Прыняты адпаведныя пастановы.

На пасяджэнні заслуханы таксама даклад старшыні КДБ Эдуарда Шыркоўскага «Аб фактах карупцыі і эканамічных злачынствах у Беларусі». Разгледжаны шэраг іншых актуальных праблем сацыяльна-эканамічнага жыцця.

У рабоце Прэзідыума прыняў удзел Старшыня Вярхоўнага Савета Беларусі Станіслаў Шушкевіч.

Падрабязная справаздача аб пасяджэнні, а таксама пастанова ўрада «Аб сур'ёзных недахопах у рабоце дзяржаўных і гаспадарчых органаў, службовых асоб па абароне эканамічных інтарэсаў рэспублікі» будуць апублікаваны ў рэспубліканскім друку.

Служба інфармацыі Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь. (БЕЛІНФАРМ).

БЕЛАРУСЫ Ў СВЕЦЕ

Зямля круглая, і ўсе дарогі вядуць да роднай хаты, альбо Спроба пагаварыць з землякамі

Спадар Янка Запруднік — вядомы публіцыст, навуковец, паэт, грамадскі дзеяч, які шмат сіл аддаў аб'яднанню беларускай эміграцыі ў ЗША. Сваю доктарскую дысертацыю Янка Запруднік пісаў на тэму: «Палітычнае змаганне за Беларусь у дзяржаўных Думах Расіі...» Пасля абароны дысертацыі вучоны некалькі гадоў выкладаў гісторыю Расіі і Савецкага Саюза ў Квінскім каледжы як асістэнт прафесара. Доўгі час рэдагаваў газету «Беларус», удзельнічаў у выданні манаграфій і гадавікоў «Запісаў» Беларускага інстытута навукі і мастацтва ў Нью-Йорку. Адна з апошніх яго навуковых прац — кніга «Беларусь паміж Захадам і Усходам», якая хутка ўбачыць свет. У серыі манаграфій, прысвечаных рэспублікам былога СССР, што рыхтуецца ў Калумбійскім універсітэце, Янка Запруднік з'яўляецца аўтарам кнігі пра Беларусь.

Пражыўшы большую частку свайго жыцця ў эміграцыі, па палітычных матывах адлучаны ад Беларусі, Янка Запруднік, як вучоны і як грамадзянін, не пераставаў займацца беларушчынай. Летась ён упершыню пасля амаль пяцідзесяцігадовага адлучэння быў запрошаны ў Мінск на Міжнародны кангрэс беларусістаў. Сёлета вучоны ўжо двойчы наведаў Беларусь. У час гэтых візітаў Янка Запруднік меў некалькі публічных выступленняў — у Нацыянальным навукова-асветным цэнтры імя Францішка Скарыны і ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Вашай увазе, шаноўныя чытачы, прапануем асобныя фрагменты з выступленняў нашага земляка.

47 гадоў чакаў я такой нагоды пагаварыць з землякамі, і вось яна нарэшце здарылася. Мне было 17 гадоў, калі выехаў з Беларусі, мусіў, бо лічыўся «злачынцам» у ваччу партызан, якія забаранялі наведваць вышэйшую школу ў час нямецкай акупацыі. Я ж пайшоў туды, каб не забралі служыць у паліцыю. У прагімназіі, у гандлёвай школе ў Баранавічах займаўся. Я быў далёка ад бацькоў, бо сам з Міра. Тады, напрыканцы вайны, я зрабіў выбар — ехаць на Захад, таму што ведаў, што чакае мяне штрафная рота. З сённяшняй перспектывы — дык, можа, жыццё выратаваў тым учынкам. Ездзіў па цэлым свеце, але ж зямля круглая, і ўсе дарогі вядуць да роднай хаты — вярнуўся да сваіх вытокаў. Спадзяюся, што час не змарнаваў у эміграцыі. Я ваш, прадстаўнік беларусаў на Захадзе, беларусаў у Амерыцы.

Дзякуючы таму, што ў Беларусі змяніліся палітычныя абставіны, мы, беларускія эмігранты з усяго свету, маем магчымасць прыязджаць, выказваць свае меркаванні свабодна — яны, дарэчы, не абавязкова такія самыя, што існуюць тут. У вас таксама на месцы шмат спрэчак, палітычнай канфрантацыі. І тым не менш распачаўся працэс яднання беларусаў. Беларускі нацыянальны арганізм, які быў разлучаны, разарваны штучна — ідэалогіяй, цэнзурай, геаграфічным становішчам (вядома, што паміж беларусамі, скажам, Казахстана і беларусамі асноўнага мацерыка не існавала такой сувязі, якая павінна была б быць). Нас у далёкім замежжы заўсёды цікавіла жыццё суайчыннікаў у былым Саюзе. Але атрымаць праўдзівую інфармацыю было складана. Вашыя газеты любілі карыстаць статыстыку: колькі клубаў, школ, гурткоў і г. д. Але што стаяла за ўсімі гэтымі лічбамі? Так-сяк даходзілі весткі пра крытычнае становішча нацыянальнай культуры, пра заняпад мовы і свядомасці народа. Да ўсяго гэтага, калі да нас прыязджалі афіцыйныя дэлегацыі з БССР, людзі, як правіла, не маглі нават гаварыць на сваёй роднай мове. Сувязі ў нас ніякай не было доўгія гады. Сёння ж з'явілася арганічная духоўная сувязь, якая, заўважна, развіваецца. Тры тыдні я быў у Маладзечна на міжнароднай канферэнцыі «Фарміраванне і развіццё беларускай нацыянальнай самасвядомасці». Як я разумею працэс яднання беларусаў, ён павінен уключаць у сябе разгляд такіх фундаментальных паняццяў, як нацыянальная самасвядомасць, нацыянальная спецыфіка, беларускі менталітэт. На канферэнцыі ўздымаліся пытанні, што такое беларускі менталітэт і нацыянальны характар. У яднанні беларусаў ёсць фактары этнічныя, культурныя. А сёння, як я разумею, дадаўся і фактар палітычны. Наогул лічылася, што беларускае адраджэнне павінна мець у сваёй аснове мову. Паводле Карскага, Багушэвіча, нашай традыцыі, — ты беларус, калі гаворыш на мове, а калі пакінуў яе — то памёр. Паводле такой меркі, сёння 80 працэнтаў беларусаў павінны быць мёртвымі. Я хаджу па вуліцах сталіцы беларускай дзяржавы, слухаю, як гавораць людзі, і нідзе я беларускай мовы не чую, акрамя некаторых асобных асяродкаў. Так што мерка такая сёння адпадае. Хаця мова, безумоўна ж, застаецца важнай, на яе аснове адбываецца адраджэнне, і тым не менш трэба зыходзіць з рэальных абставін. Сёння трэба казаць так: хоць ты і мову пакінуў, але ты не памёр. У цябе ёсць дзяржава, ёсць багатая гістарычная спадчына, ёсць традыцыі, ёсць зямля — вялікая геаграфічная прастора, ёсць геаграфічнае паняцце, якое трэба ўкараняць у свядомасць народа.

Мне здаецца, што сам працэс яднання беларусаў павінен ісці па палітычнай лініі. Не трэба зводзіць паняцце дзяржаўнасці да культуры і мовы, бо так будзем выстаўляць сябе на небяспеку югаславізацыі Беларусі. А мы павінны ад гэтага любой цаной ухіліцца, не дапусціць такога павароту падзей. І таму я думаю, што гэтая канцэпцыя дзяржавы, палітычная лаяльнасць рэспубліцы, — яе трэба было б замацоўваць, далучаць да акцэнту мовы і культуры акцэнт дзяржаўны. Я цяпер закончыў кніжку, над якой працаваў 11 месяцаў. Паколькі сітуацыя на тэрыторыі былога Саюза радыкальна змянілася, увесь свет хоча ведаць, што гэта за сітуацыя, што гэта за рэспублікі, што за дзяржавы. Таму практычныя амерыканцы вырашылі зрабіць серыю, дзе расказаць пра кожную рэспубліку.

Пішучы гэтую кніжку, я паставіў сабе пытанне: якая місія Беларусі ў свеце? Кожны ж народ мае нейкае сваё прызначэнне. Якое ж наша? Пытанне не з лёгкіх. Гледзячы на тое, што сёння адбываецца паміж Арменіяй і Азербайджанам, Малдовай і Прыднястроўем, Грузіяй і Абхазіяй, у Югаславіі, міжволі думаецца, што ёсць небяспека дубляжу сітуацыі ў Беларусі. Хаця, не дай Бог, канешне. Пры распрацоўцы канцэпцыі дзяржаўнасці Беларусі трэба базіравацца, можа, не столькі на культурных асновах, колькі на палітычных паняццях, на выпрацоўцы лаяльнасці да самой дзяржавы. І знайсці формулу, каб у гэтай дзяржаве ўсе этнічныя групы суіснавалі ў згодзе, мірна. Можа, гэта і будзе місія Беларусі — паказаць усяму чалавецтву на ўласным прыкладзе, як трэба ставіцца да людзей іншай мовы, іншай веры, іншай нацыянальнасці, іншых этнічных ці філасофскіх перакананняў. Талерантнасць, якая закладзена ў нас самой гісторыяй, можа прыдацца да выканання такой гуманнай місіі. Такім чынам паняцце этнічнага беларуса будзе заменена паняццем палітычнага беларуса, якое будзе ўключаць у сябе і этнічнасць, і культуру, і адначасова быць з пункту гледжання палітычнай культуры на вышэйшым узроўні. У сувязі з такім пераглядам пазіцый на канферэнцыі ў Маладзечна я нездарма загаварыў аб паняцці беларускасці. Што такое беларус у нашым уласным і ва ўяўленні іншых? Паводле Купалы: «Я-мужык беларус, пан сахі і касы...» Беларускасць чамусьці звязваецца толькі з мужыцкасцю, сялянскасцю. Прадстаўнікі ж іншых сацыяльных пластоў ніяк не ўключаюцца ў паняцце беларуса. Такую канцэпцыю абавязкова трэба пераглядаць, бо яна толькі шкодзіць нацыянальнай самасвядомасці, тым больш што абсалютна не адпавядае гістарычнай праўдзе. Мы дачакаліся свабоды інфармацыі, свабоды думання. Мусім перагледзець самую аснову нашага нацыянальнага існавання. І ў гэтым, вядома, мова, культура — адзін кампанент, але гэта не ўсё, і тады, калі мы ўключым у паняцце беларускасці і палітычны аспект, у нас, напэўна, будзе менш канфліктных сутычак з суседзямі — суграмадзянамі іншых моў, будзе выпрацоўвацца большая талерантнасць.

***

Другі мой сёлетні візіт у Беларусь выкліканы не толькі жаданнем пабываць яшчэ раз на Бацькаўшчыне. Я прыехаў як кансультант амерыканскай установы, дабрачыннага Фонду Сорэса. Такіх устаноў у Амерыцы шмат. Мэта візіту прадстаўнікоў фонду — дапамагчы каледжу Сахарава ў Мінску наладзіць міжнародныя сувязі, прыцягнуць у Беларусь экспертаў, запрасіць сюды выкладчыкаў. Таму што каледж рыхтуе спецыялістаў на выпадак — не дай Божа! — нейкай катастрофы. Небяспеку трэба прадбачыць. Бо вопыт Чарнобыля вельмі горкі і будзе мець яшчэ шмат аддаленых вынікаў. Дарэчы, каледж Сахарава падрыхтаваў невялікі сшытачак — падручнік для дзяцей 1-га класа «Як усведамляць пагрозу радыяцыйнай небяспекі?» Гэта ж такая патрэбная інфармацыя для нас і для нашых дзяцей! Хоць я і амерыканец, але пакідаю за сабой маральнае права гаварыць ад імя беларусаў. Я далучаюся да ўсіх вас і спадзяюся, што мы будзем разам будаваць новую Беларусь.

(Заканчэнне на 3-й стар.).

МАЛЫ ЮБІЛЕЙ ВЯЛІКАЙ РЫНАЧНАЙ СТРУКТУРЫ

БЕЛАГРАПРАМБІРЖА — гэта ваш крок у будучыню!

Рэакцыя на нараджэнне год таму назад акцыянернага таварыства «Беларуская аграпрамысловая біржа» была неадназначнай — ад адабрэння да поўнага непрыняцця. Вядома, час — лепшы суддзя. З нагоды гадавіны таргоў мы папрасілі старшыню праўлення акцыянернага таварыства «Белаграпрамбіржа» Аляксандра ДЗЕХЦЯРА адказаць на нашы пытанні.

Пакуль біржу трымалі ў зале чакання — 500 мільёнаў вылецелі «ў трубу»

— Аляксандр Пятровіч, прыміце віншаванні з нагоды юбілею і адразу адкажыце на галоўнае пытанне: што дала сялянству Рэспублікі Беларусь ваша біржа?

— Адрасую вашы віншаванні заснавальнікам і членам біржы, якіх на сённяшні дзень больш за 550. Ад іх імя дзякуй вам за віншаванні, а таксама за супрацоўніцтва з нашай біржай. Са свайго боку прыміце самыя шчырыя віншаванні з 75-годдзем заснавання газеты «Звязда» і пажаданне калектыву рэдакцыі поспехаў у працы і жыцці. На пытанне адкажу так: нараджэнне нашай біржы было прадыктавана самім сялянскім жыццём, якое накіравалася ў бок цывілізаванага рынку. Год назад 80 лепшых калгасаў, саўгасаў, прадпрыемстваў і арганізацый аграпрамысловага комплексу Рэспублікі Беларусь сабраліся разам і вырашылі стварыць дагэтуль невядомую арганізацыю — біржу.

Сёння наша біржа — гэта адзінае месца ў Рэспубліцы Беларусь, дзе пасля выканання харчразвёрсткі (спадзяюся, жыццё прымусіць у наступным годзе замяніць яе на харчпадатак) калгасы, фермеры, прадпрыемствы аграпрамысловага комплексу могуць прадаць па рынавых цэнах лішкі сваёй прадукцыі і набыць неабходныя тавары. За год існавання на таргах, якія праводзяцца штотыднёва, заключана некалькі тысяч дагавораў на куплю тавараў на агульную суму больш за 900 млн. рублёў, сярод якіх збожжа, сельгасмашыны і будаўнічыя матэрыялы, шэраг іншых тавараў (звыш 2000 назваў). Мы маем сувязь з 70 біржамі краін СНД, у тым ліку з прадпрымальнікамі Расіі, Украіны, Літвы, Польшчы і г. д. Супрацоўнікі біржы (а іх усяго 15 чалавек) строга захоўваюць камерцыйную тайну кліента, ветліва і кампетэнтна дапамагаюць членам біржы. У нас аказваюцца транспартныя паслугі, праводзіцца пры неабходнасці сертыфікацыя тавараў, страхаванне грузаў, здзелак, крэдытаў. Нарэшце, членам нашай біржы на льготных умовах можа стаць любы калгас, саўгас, фермер, прадпрыемства аграпрамысловага комплексу. Калгасы, якія, належным чынам выкарыстоўваючы магчымасці біржы, зарабілі вялікія грошы — гэта наша лепшая рэклама. Біржа пастаянна ўзмацняецца за кошт новых членаў. Колькасць іх за год нашага існавання перавысіла палову тысячы. Такую колькасць удзельнікаў у СНД мае толькі Маскоўская таварная біржа.

— Якая структура тавараў, рэалізаваных на біржы?

— Збожжа, бульба, прадукты харчавання, сельгасмашыны, мяса, прадукцыя садоўніцтва і агародніцтва, кармавыя, тэхнічныя культуры і лекавая сыравіна разам займаюць 52 працэнты ад усяго аб'ёму здзелак. Тавары хімічнай і нафтахімічнай вытворчасці, гаспадарчыя тавары — 27 працэнтаў, будаўнічыя матэрыялы, легкавыя і грузавыя аўтамабілі, іншыя тавары — 21 працэнт. Такім чынам, здзелкі па сельгаспрадукцыі і тэхніцы займаюць вядучае месца. Гэта дапамагае падтрымліваць рэальны парытэт цэн паміж прадукцыяй аграпрамысловага комплексу і прадукцыяй прамысловасці. Дарэчы, ліквіднасць тавараў (адносіны рэалізаваных да ўсіх прапанаваных на продаж) застаецца даволі значнай: 1,4 працэнта за паўгоддзе бягучага года.

— Ці спрыяе дзейнасць біржы прытоку тавараў у рэспубліку?

— Вядома. Колькасць тавараў, прапанаваных для продажу з-за межаў рэспублікі, даволі значная — каля мільярда рублёў. У асноўным гэта вострадэфіцытныя для нашай эканомікі металы і вырабы з іх, полістырол, поліэтылен, бавоўна, воўна, нафтапрадукты, лес, папера і г. д. Цэны на многія з іх прымальныя. Складанасць — у грашовых разліках. Здараецца, што грошы з Мінска да Масквы ідуць амаль месяц, а з Масквы яшчэ даўжэй.

— Што перашкаджала станаўленню біржы?

— Перашкод было многа. Адна з іх — псіхалагічныя адносіны да біржы як да нечага невядомага, «чужога». З-за гэтага некаторыя з заснавальнікаў біржы і па сённяшні дзень не выкарыстоўваюць яе вялікіх магчымасцей. Сярод іншых — шалёнае супраціўленне чыноўнікаў камандна-адміністрацыйнай сістэмы. Тых чыноўнікаў, якія трымалі сялянства ў вожыкавых рукавіцах, гадамі дзялілі і перадзельвалі фонды на прадукты харчавання і тэхніку. Якія дзялілі нават «фонды» на людзей (спецыялістаў) і галоўным лозунгам якіх было: застацца, «не давать и не пущать». Яны нам у вочы казалі: «Вас вешать надо!» На жаль, прыклалі руку да гэтага і сродкі масавай інфармацыі. З падачы чыноўнікаў яны малявалі біржы не ў лепшым свеце, абвінавачваючы іх у росце цэн. На самай справе ўсё наадварот. Біржы — гэта люстэрка эканомікі. У павышэнні цэн вінавата палітыка таталітарнай сістэмы, палітыка бязмернай мілітарызацыі і паразітычнага праядання велізарных сыравінных рэсурсаў усіх рэспублік былога Саюза, у тым ліку і рэсурсаў Беларусі.

— Я ведаю, што па адукацыі вы аграном, а таксама эканаміст-міжнароднік. Які ваш асабісты прагноз у адносінах да цэн і вытворчасці на бліжэйшы год?

— Паспрабую прадказаць будучыню. Няма чаго цешыць сябе надзеяй на хуткае паляпшэнне. Гэта можа быць гадоў праз пяць. Цэны на сыравіну будуць хутка расці і дасягнуць сусветнага ўзроўню. Вядома, што гэта прывядзе да чарговага вітка цэн. Той, хто мае якія-небудзь грошы, павінен не хаваць іх, а ўкладваць у справу ці купляць неабходныя рэчы. Грошы абясцэньваюцца не па днях, а па гадзінах.

Што датычыць вытворчасці — тут многае залежыць ад урада і Вярхоўнага Савета. Калі не прыняць ужо зараз мер па яе абароне, то наперадзе будуць цяжкія часы. Сёння прамысловасць трымаецца на «нажніцах» цэн: цэны на сыравіну ніжэйшыя за сусветны ўзровень, а цэны на гатовыя вырабы — амаль дасягнулі яго. Вытворцам ужо сёння трэба думаць, што рабіць, калі сыравіна стане даражэй. Зрэшты, гэта асобная вялікая тэма.

— Якія адносіны ў вас з Вярхоўным Саветам, урадам?

— На жаль, дрэнныя. Колькі мы ні спрабуем даказаць, што і Вярхоўны Савет, і Савет Міністраў павінны выкарыстоўваць магчымасці біржы — гэта не ўдаецца. Складваецца ўражанне, што многія «наверсе» не разумеюць, што рыначная эканоміка — не планавая, што галоўнае сёння — пашыраць рынак збыту па ўсіх напрамках, у тым ліку і праз біржу. У якасці прыкладу прывяду наступнае. Сельскай гаспадарцы Беларусі нанесены страшэнны ўрон — 500 млн. рублёў страт з-за таго, што сяляне не могуць збыць ялавічыну. З-за гэтай прычыны зніжаецца яе вытворчасць. Тое, над чым дзесяткамі гадоў працавалі сяляне, «ляціць у трубу». Вінаватыя ў гэтым не старшыні калгасаў, не калгаснікі, не біржы, не брокеры — вінаваты ўзровень дзяржаўнага кіравання эканомікай. Сёння наш урад забараняе экспарт мяса ў іншыя краіны СНД, у тую ж Расію. Як вынік, з-за нізкага эканамічнага ўзроўню кіраўніцтва наша сельская гаспадарка дадаткова да ўсіх бед губляе традыцыйныя рынкі збыту.

А ўзяць падатковую палітыку. Наша біржа, якую стварылі калгасы і саўгасы, абкладзена падаткам у 60 працэнтаў ад даходу (гэта 95—100 працэнтаў прыбытку). Такога цуда ў свеце няма! У Літве і Латвіі біржы не маюць падаткаў зусім. У Эстоніі — 25 працэнтаў ад прыбытку. Літоўцы, латышы і эстонцы на этапе станаўлення сваіх біржаў хочуць даць ім магчымасць стаць моцнымі, пабудавацца, дасягнуць сусветнага ўзроўню.

У нашых жа ўлад, на мой погляд, няма нацыянальнай годнасці і гонару. Яны гатовы задушыць біржу, замест таго каб выкарыстоўваць яе для патрэб эканомікі. Нашы доказы адскокваюць ад іх, бы гарох ад сцяны. Гэта крыўдна, балюча і не прыбаўляе аўтарытэту ўладам сярод членаў біржы.

— Якія захады вы прымалі, каб выправіць становішча?

— Мы пабывалі ў Екацярынбургу, наведалі кіраўніцтва гэтага горада, расказалі пра магчымасці нашай біржы (гэта было яшчэ ў сакавіку). Уральцы былі вельмі зацікаўлены ў закупках мяса і мясапрадуктаў і былі гатовыя паставіць беларусам свае вырабы — металы, электратавары і г. д. Але ў нас і па сённяшні дзень дзейнічаюць пастановы па абароне спажывецкага рынку, якія забараняюць вываз прадукцыі за межы рэспублікі тым, хто яе вырабляе. Тыя ж, хто сядзіць у міністэрствах і ведамствах, могуць усё. Самі сабе ліцэнзію выпісалі і вывезлі. Аднак цяпер і ў іх не хочуць купляць. Тупік.

Былі члены біржавога савета на прыёме ў Доме ўрада. Дзве гадзіны праседзелі ў прыёмнай, потым яшчэ дзве гадзіны нас дапытвалі, як ды што, а вынік — нуль. Некалькі разоў звярталіся асабіста да старшыні ўрада і яго намесніка з прапановамі дапамагчы рэалізаваць прадукцыю. Не атрымалася.

— Чаму вы часта звярталіся да членаў урада і якія, на ваш погляд, павінны быць узаемаадносіны паміж урадам і камерцыйнай структурай?

— Звярталіся таму, што стан спраў на нашай сялянскай біржы залежыць ад стану спраў увогуле ў сельскай гаспадарцы. Мы спадзяваліся, што ва ўрадзе дзяржаўныя людзі, якія «хварэюць» за народ. На жаль, надзеі пакуль не спраўдзіліся. Адносіны ж павінны быць нармальнымі, асабліва з такімі арганізацыямі, як наша, бо яна спрыяе збыту прадукцыі, росту вытворчасці, а значыць, павышэнню дабрабыту беларускага народа.

— Аляксандр Пятровіч, чаму так многа біржаў на Беларусі ліквідавалася і што чакае вашу біржу ў будучым?

— Ліквідацыя больш дробных біржаў — гэта вынік падатковай палітыкі. Я ўжо гаварыў, што на біржавую і брокерскую дзейнасць нашы заканатворцы накладаюць самыя вялікія падаткі ў параўнанні з іншымі краінамі СНД. Наша біржа жыве дзякуючы таму, што больш за 350 яе членаў — вытворцы: калгасы, саўгасы і фермеры, на якіх драпежніцкае заканадаўства не распаўсюджваецца (яны прадаюць **сваю** прадукцыю). А камерцыйныя ж структуры, каб пазбегнуць стопрацэнтнага падаткаабкладання, пайшлі з біржаў або перарэгістраваліся ў рэспубліках Балтыі ці ў Расіі. І тыя біржы, дзе было больш камерцыйных структур, пераўтварыліся ў іншыя арганізацыі, якія плацяць менш падаткаў. Нам перашкадзіла ў гандлёвы дом не дазваляе гонар хлебаробаў-уладальнікаў біржы. Беларуская аграпрамысловая біржа — адзіная ў рэспубліцы і павінна існаваць як біржа.

— Як вы ставіцеся да перашкод у гандлі, звязаных з распадам СССР і ўзнікненнем самастойных дзяржаў?

— Як грамадзянін Рэспублікі Беларусь я ганаруся тым, што яна самастойная. Мы, беларусы, павінны адрадзіць і сваю мову, і сваю гісторыю, і сваю культуру. Павінны як роўныя быць у міжнародным супольніцтве, прызнаючы чалавечую годнасць, уласнасць і правы ўсіх людзей найвялікшымі каштоўнасцямі. Як прадстаўнік камерцыйнай структуры я сведчу, што наша эканоміка тысячамі ніцяў звязана з эканомікай іншых дзяржаў, і гэтыя ніці не павінны рвацца. Сёння мы павінны зразумець: скончыўся час, калі эканоміка існавала за кошт увозу тавараў з іншых рэгіёнаў. Тая дзяржава багацейшая і мацнейшая, якая можа прадаць больш гатовай прадукцыі, гатовых вырабаў за мяжу. Я ўпэўнены — трэба распрацаваць канцэпцыю эканамічнай экспансіі ў добрым сэнсе гэтага слова па прыкладу Паўднёвай Карэі. Не хаваць нашы прадукты і тавары, а прадаваць іх і купляць неабходную нам сыравіну, тым больш што заўтра яна будзе каштаваць яшчэ даражэй.

— Апошняе пытанне: як вы ставіцеся да газеты «Звязда»?

— Я пастаянны падпісчык вашай газеты. Яна становіцца ўсё больш цікавай. Хутка яна стане больш цікавай і папулярнай, чым, скажам, «Аргументы і факты». Але часам і «Звязда» ўводзіць людзей у зман. Напрыклад, прайшла плётка аб тым, што самай шматлікай з грамадска-палітычных арганізацый — 10 тысяч чалавек — з'яўляецца партыя камуністаў Беларусі. Я хацеў бы карэктна ўдакладніць: самая шматлікая арганізацыя — Саюз аграрнікаў Беларусі — больш за 300 тысяч чалавек.

Жадаю ўдачы ўсім вашым чытачам, спадзяюся, што кожны член Саюза аграрнікаў таксама выпіша «Звязду». Тым, хто цікавіцца дзейнасцю біржы, з задавальненнем адкажу па тэлефоне 77-01-37 на ўсе пытанні, або асабіста, калі яны наведаюць нас па адрасу: г. Мінск, вул. Казінца, 86, корпус 2, пакой 114.

Міні-дыялог у зале таргоў

ЗДЗЕЛАК НА СУМУ НІЖЭЙ 300.000 У МЯНЕ НЕ БЫВАЕ

Так заявіў пры сустрэчы на «Белаграпрамбіржы» дырэктар ПКФ «Эліта» Анатоль Іосіфавіч Сташэўскі падчас кароткага інтэрв'ю. Галоўнае, што вынес я пасля сустрэчы з ім, — гэта вера ў тое, што рынкавыя адносіны ў вёсцы развіваюцца больш цывілізавана, чым у горадзе, аднак і там лічаць, што падатак у 60 працэнтаў на пасрэдніцтва — гэта лухта.

— Як жа так, Анатоль Іосіфавіч? Падатак карае несумленных перакупшчыкаў. Ці ж гэта дрэнна?

— Глупства. Несусветнае глупства. Як быццам ад таго, што забаранялі ўвогуле варыць самагон, яго менш варылі. Вялікія пасрэдніцкія структуры з біржаў пераўтварыліся ў гандлёвыя дамы і нядрэнна жывуць. Пасрэдніцтва працягваецца, яно ёсць і яно патрэбна. Ад дурнога падатку пацярпелі нявопытны брокер ды дзяржава, якая атрымала кукіш з маслам.

Зрэшты, мой субяседнік быў не супраць падаткаў, аднак супраць таго, што за кошт іх нядрэнна існуюць дзяржаўныя служачыя, розныя гультаі і ўвогуле, што падаткі, прама скажам, прапіваюцца.

— Ну, гэта вы хапілі лішку, Анатоль Іосіфавіч. У нас дзяржаўныя служачыя жывуць сціпла, спіртное не ўжываюць, і кожны ведае, куды пайшлі яго падаткі.

— Не ведаю, як у вас, а ў мяне за першае паўгоддзе чатырыста тысяч ляснулі. Аддаў падаткамі, а каму і за што — не ведаю. Як і пры сацыялізме, кажуць, што пайшлі на карысць народу. Дай Божа.

— Чым у асноўным гандлюе ваша фірма?

— Элітнае насенне бульбы. Прадаём кіло па 16 рублёў. Бяруць. Хаця зазначу, што многія старшыні калгасаў (а іх у гэтай зале шмат) не надаюць належнай увагі насенню. Іх асноўны козыр у барацьбе за ўраджай — нітраты і пестыцыды.

— Асабіста што маеце ў кішэню?

— Атрымліваю аклад, хаця са сваімі сувязямі даўно мог бы быць мільянерам. У нас — беларусаў — свае адносіны да грошай. Мы прывыклі, што ў нас у кішэні — пуста, і калі там штосьці з'яўляецца, мы самім гэтым фактам вельмі задаволеныя. Я ўпэўнены — у нас капіталізм ніколі не будзе такім бесчалавечным і варварскім, як у Амерыцы. Мы — нацыя, якая шмат ужо адпакутавала. Увогуле наша фірма атрымлівае 3—5 працэнтаў ад сумы здзелкі... Прабачце, здаецца, у зале ёсць цікавасць да прапаноў нашай брокерскай канторы нумар 550...

Сапраўды, пасля невялікіх удакладненняў пакупнік аб'явіў аб куплі элітнага насення бульбы гатункаў «Рамана» і «Арбіта» агульнай колькасцю сорак пяць тон. Брокерская кантора, якую прадстаўляў Анатоль Іосіфавіч, аўтаматычна атрымала 36 тысяч даходу. Трыццаць шэсць мінус шэсцьдзесят працэнтаў дзяржаве — агульны вынік 14.400 рублёў. (Асабіста брокеру — нічога, бо ён «на акладзе».)

— Віншую.

— Дзякую. Прывітанне чытачам «Звязды».

Мой субяседнік папрасіў прабачэння і зноў паглыбіўся ў біржавы спектакль. Пералік прапаноў працягваўся...

Сябры, годзе сумаваць — ідзіце грошы зарабляць,

КЛІЧА МІЛЬЯНЕР СТАРШЫНЬ КАЛГАСАЎ

Наш час — час утрыманцаў і мільянераў. Дзяржаўным прадпрыемствам спісваюць запазычанасці (відаць, каб працавалі яшчэ горш), а прыватны і калектыўны бізнес душаць падаткамі. Як ні дзіўна, але апошнія прадаўжаюць жыць. Больш таго, з'яўляюцца новыя мільянеры. З адным з іх я сустрэўся пад час таргоў. Скажу адразу — звычайны чалавек, гэты наш мільянер. І апрануты звычайна, і выгляд мае не такі ўжо і важны, і працуе звычайным старшынёй калгаса. Зрэшты, ці так ужо і важна, што ён робіць, калі не ўдзельнічае ў таргах? Галоўнае, што чалавек можа самастойна зарабляць грошы. Нават па замежных мерках 10 мільёнаў рублёў — нямала, а Васіль Васільевіч Антоненка зарабіў іх гандлем усяго за дзевяць месяцаў. Канешне ж, добрую дапамогу яму аказала ў гэтым і сама гаспадарка. Калгас імя Заслонава мае палеткі на беразе Дняпра на Быхаўшчыне. Зямля хаця і не вельмі добрая, але сёе-тое родзіць, ёсць што пасля выканання дзяржзаказу прадаць.

— Магу толькі здзіўляцца, — кажа Васіль Васільевіч, — чаму яшчэ не ўсе калгасы імкнуцца да цывілізаванага гандлю? Біржа для мяне — гэта компас у моры цэн і попыту. Яна дае магчымасць вырашаць пытанні забеспячэння гаспадаркі тэхнікай, запчасткамі, ды і тое, што вырасла, можна выгадна прадаць. Вельмі цяжка стала вырашаць у вёсцы сацыяльныя пытанні. Сёння толькі біржа дазваляе набыць без лішняга клопату тэлевізары і аўтамабілі, гарэлку і гарбату. Заказалі курцы тытунь — купіў для сельскай крамы партыю «Астры» па 17 рублёў за пачку. Тыя ж памідоры, кавуны, іншую гародніну і садавіну, якую калісьці завозілі да нас суседнія рэспублікі, зараз калгас можа набыць выключна праз біржу.

Між тым, мільянера хвалюе не толькі тое, што ёсць, але больш патэнцыяльны прыбытак. Ён жа бы міраж у пустыні: то з'явіцца, то зноў знікне. Старшыня калгаса — ён жа ў вышэйшым сэнсе прадпрымальнік — не можа ўцяміць, чаму наўмысна хочуць утварыць голад у рэспубліцы надыходзячай зімой. Як вядома, у гарадах крамы пустыя, мясакамбінаты жывёлу не прымаюць, а селянін у гэты галодны год і карміць яе няма чым, і здаць няма куды.

— Я разумею дзяржзаказ як аснову забеспячэння рэспублікі прадуктамі харчавання. Выканаў — лішкі прадавай. Факт, калі ў нас ёсць лішкі мяса і мы не можам яго прадаць за мяжу — проста злачынна. Капіталісты кормяць Расію, каб даць магчымасць пашырыць вытворчасць прадуктаў, а мы арганізацыйнымі метадамі зніжаем пагалоўе статка. Нафта падаражэла ў два разы. У колькі падаражэе вытворчасць мяса ў бліжэйшы час — сказаць цяжка, бо закупачная цана 50 рублёў за кілаграм — не стымулюе вытворцаў. Ёсць не намі выдуманы закон: на тое, каб атрымаць кілаграм мяса, ідзе дзесяць кілаграмаў збожжа. Гэта значыць, што пры закупачнай цане на збожжа ў 10 рублёў закупачная цана кілаграма мяса павінна складаць сто рублёў! Сёння адсутнасць усякай палітыкі ў сельскай гаспадарцы вядзе да банкруцтва цэлай галіны — жывёлагадоўлі.

Мільянер мае рацыю. Ужо трыццаць таргоў запар на біржы не купляецца мяса. Скарачаецца статак і на ўласным падвор'і, і калі лічыць біржу барометрам адносін кіраўніцтва да сельскай гаспадаркі, то тут яўна наспявае канфлікт. Зрэшты, ніхто іншы, як ён — сучасны прадпрымальнік — адчувае і абсурднасць падаткаў, і трагічнасць сітуацыі. Адчувае не таму, што абставіны не дазваляюць сарваць большы куш. Не трэба забываць, што нацыянальны прадпрымальнік, як правіла, — патрыёт. Яго душа баліць за роскві Бацькаўшчыны не менш, чым у іншых. Грамадская думка не без дапамогі прэсы імкнецца загнаць яго ў кут, стаміць, а ён зноў выходзіць адтуль і зноў вядзе справу. Зрэшты, што выйграла б грамадства, калі б прымусіла Васіля Антоненку займацца не гандлем на біржы, а, скажам, жывёлагадоўляй? Калгас меў бы добрага пастуха ці жывёлавода, але не меў бы тых мільёнаў, якія мае зараз. Зазначу, што Васіль Васільевіч мог бы з тымі абавязкамі справіцца бліскуча. І не таму, што мае вышэйшую адукацыю, а таму, што мае жывёлу на ўласным падвор'і, добра косіць і не лічыць за загану, як і ўсе калгаснікі, прапалоць з сям'ёй загон буракоў. Гэтак жа ўпэўнена, як на зямлі, трымае ён сябе і ў зале «Белаграпрамбіржы». Добрае веданне справы — добры вынік. Невялікі дыялог прадаўца і пакупніка — і тры тысячы тон збожжа ўсяго па тры(!) рублі за кілаграм адпраўляюцца ў родны калгас.

— Мы дзяржзаказ выканалі. Маем і невялікія лішкі. Але чаму не купіць, калі прадаюць, — усміхаецца ён пасля здзелкі. А потым зноў пераключаецца на праблемы. Я заўважаю, што галоўная з іх — як накарміць народ. Васіль Васільевіч лічыць, што час увагі да сяла, аб якім шмат любілі трубіць пры сацыялізме, не наступіў, не стала лепей зараз і наўрад ці стане. Выхад адзін — працаваць, выкарыстоўваючы ўсе формы гаспадарання.

— Біржа дапамагае вырашаць многія пытанні нашай гаспадаркі, спрыяе павышэнню прадукцыйнасці працы, а значыць, спрыяе насычэнню прылаўкаў прадуктамі харчавання, — заключае ён. Цяжка з гэтым не пагадзіцца.

Матэрыялы падрыхтаваў Віктар ХУРСІК.

РОЗГАЛАС

СПАЙКА ЗАСТАЛАСЯ Ў ВЕРХНІХ ЭШАЛОНАХ

МАСТЫ. Аднаму палац за капейкі, другому хлеў за вялікія грошы... Гэтая народная мудрасць выразна адлюстроўвае ход нашай прыватызацыі.

Калі людзі выкупляюць свае кватэры, то ў Мастах камерцыйным «Маналіт» прыватызаваны цэлы трохпавярховы інтэрнат будаўнічай арганізацыі МПМК-155, што на вуліцы Ваўковіча, усяго за 276 тысяч рублёў. Зараз за гэтыя грошы будматэрыялаў нават на адзін катэдж не купіш.

Па неафіцыйных даных, заснавальнікам кааператыва «Маналіт», філіял якога ёсць у горадзе, непасрэдна выступае абласное начальства будаўнічай МПМК-155.

Нават тут, у правінцыяльным гарадку, здзейснена маналітная спайка «кіраўнічых радоў». А інакш за што такая ласка? У баку ад гэтай «прыхватызацыі» аказаўся і гарвыканкам.

І. ПЯТРОЎ.

Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь

Аб абвяшчэнні 1 кастрычніка Днём пажылых людзей Рэспублікі Беларусь

У сувязі з абвяшчэннем 45-й сесіяй Генеральнай Асамблеі ААН 1 кастрычніка Міжнародным Днём пажылых людзей Прэзідыум Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь **пастанаўляе:**

1. Аб'явіць 1 кастрычніка Днём пажылых людзей Рэспублікі Беларусь.
2. Даручыць Савету Міністраў Рэспублікі Беларусь, мясцовым Саветам народных дэпутатаў вызначыць пералік мер па падрыхтоўцы і правядзенню Дня пажылых людзей у Рэспубліцы Беларусь, палепшэнню ўмоў іх жыцця.

Старшыня Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь С. ШУШКЕВІЧ.

21 верасня 1992 г. г. Мінск.

ЗА РАДКОМ ДЗЯРЖКАМСТАТА

ПАЛКУ БЕСПРАЦОЎНЫХ ПРЫБЫВАЕ, А КОЛЬКАСЦЬ ВАКАНСІЙ ЗМЯНШАЕЦЦА

Згодна са звесткамі Дзяржкамстата рэспублікі, за студзень—жнівень у службу занятасці звярнулася 113 тысяч чалавек. У ліку тых, хто меў працу раней, звольненыя, 31 працэнт складалі звольненыя па скарачэнню штатаў або пры ліквідацыі прадпрыемстваў, арганізацый, устаноў. Працаўладкавана 43 працэнты.

Звяртае ўвагу наступная тэндэнцыя, якая набірае сілу: колькасць тых, хто хацеў бы працаўладкавацца, няспынна расце (у верасні ў параўнанні з пачаткам года яна павялічылася ў 2,7 раза, а ўсяго на пачатак верасня налічвалася 52,2 тысячы такіх людзей), а наяўнасць свабодных рабочых месцаў і вакансій служачых і спецыялістаў, наадварот, скарачаецца. На сённяшні дзень патрэбнасць прадпрыемстваў і арганізацый у кадрах амаль у два разы менш прапанаванай рабочай сілы.

Далёка не ўсе, хто стаіць на ўліку, мае статус беспрацоўнага, і, адпаведна, атрымлівае ці мае права на дапамогу. Такі статус на пачатак верасня мелі 23 працэнты, дапамогу па беспрацоўю атрымлівалі 10 тысяч 2 чалавекі.

У СЯМ'І ПАГРАНІЧНІКАЎ—ПРЫБАЎЛЕННЕ

Як паведамілі ў Галоўным упраўленні пагранвойск, Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь прыняў рашэнне аб стварэнні двух пагранатрадаў. Яны прызначаны для аховы граніц з Літвой і Латвіяй і будуць дыслацыравацца ў Смаргоні і Полацку. Зараз на ўсім працягу граніц вядзецца іх абсталяванне.

Зямля круглая, і ўсе дарогі вядуць да роднай хаты

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

Амерыка была катлом, у якім усё пераварвалася, і з яго выходзіла як бы новая нацыя — амерыканская. Апошнімі дзесяцігоддзямі па цэлым свеце нацыяналізм стаўся арганізацыйным прынцыпам. Ён даволі дынамічны прынцып — мае плюсы і мінусы, але наогул — творчая сіла ў сучасным свеце. Нацыяналізм — гэта ідэя нацыянальнай дзяржавы. Спадзяюся, што гэта ідэя ў сваім добрым сэнсе рэалізуецца і на Беларусі.

***

Нашыя дзеці і ўнукі ў Амерыцы выхоўваюцца ў беларускім духу. Я не хачу сказаць, што ўсе там такія зацятыя беларусафілы. І тым не менш беларусы звязаны паміж сабой, ладзяць святы пры цэрквах, свае нацыянальныя святы адзначаюць, некаторыя сенатары, нават прэзідэнт прысылаюць віншаванні. У нас існуе свая прэса, рэгулярна праводзяцца з'езды і сустрэчы.

Нядаўна адбылася чарговая 20-я сустрэча беларусаў Паўночнай Амерыкі ў штаце Нью-Джэрсі. На ёй была прынята рэзалюцыя ў асноўным палітычнага характару. Дарэчы, мы палічылі патрэбным закцэнтаваць у ёй увагу грамадскасці на адной важнай дэталі. Гаворка ідзе пра намечаны на будучы год Сусветны з'езд беларусаў. Эмігранты прыхільна ставяцца да такой ідэі, яны пераканаліся, што можна ездзіць на Радзіму. Аднак у час абмеркавання самой ідэі з'езду на 20-й сустрэчы адбыліся спрэчкі. Спадар Пётр Краўчанка казаў пра тое, што робіцца на Беларусі. А потым выступіў народны дэпутат Голубеў ад БНФ і стаў казаць, што не робіцца дасюль у Беларусі. Узнікла такая канфрантацыя на форуме беларусаў Паўночнай Амерыкі. Пасля мы вузейшым колам сабраліся і сталі абмяркоўваць будучую ўсебеларускую сустрэчу. Мы — гэта дыяспара. Спадар Яўген Лецка, на жаль, прадставіў нам праект недапрацаваны. Бо як толькі ён зачытаў яго на сустрэчы, прадстаўнікі апазіцыі сталі прад'яўляць прэтэнзіі, чаму «Бацькаўшчына» не параілася з імі, чаму не прыйшлі да агульнага паразумення ў Мінску. Мы мусілі са свайго боку зрабіць заўвагу, каб да нас спрэчак не прывозілі. Майце на ўвазе, адзначылі, што сусветная сустрэча беларусаў — гэта не толькі Канада і Амерыка, гэта і Вялікабрытанія, Бельгія, Аўстралія, Францыя... Быў і яшчэ адзін далікатны момант. Ініцыятыўная група назвала маючы адбыцца збор у Мінску кангрэсам. Тэрмін, я думаю, невыпадковы, за ім праглядаецца цэлая палітычная праграма: быў кангрэс у 1917 годзе, потым у 1944. Мала таго, гэта падзея, калі яна адбудзецца, — падзея надзвычайнага парадку ў сваёй аснове. Арганізатары кангрэсу ў 1993 годзе, напэўна, мелі спадзяванні, што Рада БНР зробіць так як зрабілі ўкраінцы на сваім Усеўкраінскім кангрэсе: прывязе свой мандат, маўляў, вазьміце, дарагія суайчыннікі, давайце абдымемся і будзем разам навечна. Беларуская эміграцыя, у сваю чаргу, думае, што момант для перадачы мандата не наспеў. Таму што становішча на Украіне і на Беларусі зусім рознае ў сэнсе дачынення ўрада да нацыянальнай культуры і нейкім чынам да дэмакратыі. У нас ёсць такая асцярога. Мы ведаем, што ў Вярхоўным Савеце «адрэзаны» тэлефон апазіцыі. З будынка Вярхоўнага Савета лідэр апазіцыі Зянон Пазьняк не можа тэлефанаваць куды трэба. Гэта, здаецца, дробязь, але за ёй бачыцца нешта большае. Ёсць і іншыя праблемы. Трэба пачакаць, браты-беларусы, з гэтай задумай. Таму слова «кангрэс» у рэзалюцыі вынесена ў дужкі і ўзята ў двукоссе.

***

Цяпер наша супольная праблема — выхад Беларусі ў свет, у Еўропу. Выхад гэты можа аказацца даволі складаным. Магчыма, некаторыя моманты выхаду на карту свету лягчэй будзе зразумець, калі мы будзем бачыць іх з двух бакоў і цесна супрацоўнічаць.

Перш-наперш бачыцца праблема тэрміналагічнага выхаду. Мы стаім перад такой праблемай: паехалі ў свет, а там пра нас не ведаюць. Хто такія беларусы? Пераклад Bielarussian — Бела Рашэн. Якія вы рускія, паўстае адразу пытанне. Ага, былі белыя, чырвоныя. Зразумела, хто вы. Чалавек адразу трапляе ў тэрміналагічную яму і не можа з яе вылезці. Але здарылася так, што была абвешчана незалежнасць. Цяпер наша дзяржава завецца Беларусь. Там, дзе раней была белая пляма на карце, — цяпер адведзена месца Беларусі. У нас ёсць шчаслівы выпадак не атаясамлівацца з Расіяй, ідэнтыфікавацца ў назве. Але дасюль амерыканскія сродкі камунікацыі не дачакаліся нейкага афіцыйнага слова ад самой Беларусі. Зараз існуе разнабой: адныя пішуць Bielarusian з адным s, другія з двума. Хачу сказаць, што ніякіх антырасейскіх імкненняў у змене напісання назвы няма, гэта проста метад самаідэнтыфікацыі ў самай распаўсюджанай з заходніх моў, таму што гэта не толькі мова навукі, культуры і журналістыкі, але і мова бізнесу.

Другі аспект выхаду ў Еўропу. Што значыць «ідзём у Еўропу»? Гэта метафара. Мы застаёмся тут. Што такое Еўропа? Трэба разумець, што Еўропа — гэта арганізаванасць і якасць. Якасць я тут на Беларусі па вялікім рахунку рэдка дзе бачу. Назіраў аднойчы, як працуе муляр у дзяржаўнай установе. Гэта жах, якая нядобрасумленнасць і неахайнасць! А што я пабачыў у сябе на радзіме, у Міры... Школа, якая рыхтуе спецыялістаў-рэстаўратараў, мае такі зашмальцаваны выгляд, што глядзець сорамна. Якасць ідзе ад арганізаванасці, ад пачуцця ўласнасці. Напрыклад, у камісіі Вярхоўнага Савета нам далі дакумент «Асноўны Закон РБ», дзе няма ніякіх выхадных даных. Як гэта разумець? А вось, скажам, бяру газету «Звязда», я, дарэчы, з цікавасцю яе чытаю, і бачу інфармацыю, дзе паведамляецца, што адбылася сустрэча пісьменнікаў з прэм'ерам Кебічам. Загаловак жа побач сведчыць, што Кебіч у Алма-Аце. Калі ж Кебіч сустракаўся з пісьменнікамі? Здаецца, дробязь, але часам вельмі важна ведаць дату. Мяне такая супердакладнасць на пачатку эміграцкага жыцця ў Еўропе шакіравала. Цяпер я без яе не магу. Кожны з нас жыве на зямлі з якойсьці прызначанай яму мэтай, трэба паспець самарэалізавацца, зрабіць як мага больш.

Дынаміка развіцця і ўдасканалення быту — не самамэта. Менавіта інфармацыя, увасобленая ў механічных машынах, аблягчае жыццё, дае час на адпачынак, на самаўдасканаленне. Хаця гэта і макрапраблема, але яна рэалізуецца ў мікрасітуацыях. Узяць тыя ж газеты. Яны патрэбны чалавеку, каб лепш зарыентавацца ў тым, што адбываецца ў свеце і навокал. Зыходзячы з гэтага, падае інфармацыю «Нью-Йорк таймс», па загалоўках я ўжо ведаю, пра што паведамляецца ў матэрыялах. З загалоўкаў у беларускіх газетах іншым разам нічога не даведаешся, а магчыма, што і ўвесь артыкул прачытаць трэба, каб зразумець, пра што ўвогуле гаворка. Інфармацыя ідзе без даты, месца падзеі ці здарэння. Дарэчы, фонд Сорэса хоча дапамагчы каледжу Сахарава стварыць інфармацыйнае бюро, якое будзе друкаваць звесткі аб тым, як трапіць у заходнюю навучальную ўстанову. Трэба і журналістаў з Беларусі пасылаць на стажыроўкі на Захад, каб яны ўбачылі і зразумелі, што гэтая славутая Еўропа, у якую так імкнецца наша дзяржава, — гэта якасць, акуратнасць, дакладнасць, высокі прафесіяналізм.

Падрыхтавала Таццяна АНТОНАВА.

Аб індэксацыі грашовых даходаў

НАСЕЛЬНІЦТВА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ ЗА ВЕРАСЕНЬ 1992 ГОДА

Паводле даных Дзяржаўнага камітэта Рэспублікі Беларусь па статыстыцы і аналізу, індэкс цэн на харчовыя і нехарчовыя тавары і паслугі, уключаныя ў «спажывецкую карзіну», у жніўні 1992 года ў параўнанні з ліпенем 1992 года склаў 112,2 працэнта.

У сувязі з гэтым Дзяржкампраца Беларусі паведамляе, што даходы насельніцтва за верасень 1992 года, што атрымліваюцца з бюджэтных крыніц (заработная плата, дзяржаўныя пенсіі, дапамогі, стыпендыі), індэксіруюцца зыходзячы з індэкса спажывецкіх цэн, вылічанага з нарастаючым вынікам з моманту папярэдняй індэксацыі, 131,2 прац. (1,169x1,122x100), з прымяненнем наступнай шкалы нарматываў індэксацыі на кожны працэнт росту індэкса спажывецкіх цэн для розных частак даходу:

— у межах 2.000 рублёў — 1,0 прац.;
— ад 2001 да 4000 рублёў — 0,5 прац.

Частка даходу, якая перавышае 4.000 рублёў, не індэксуецца.

Аднаразовыя выплаты непрацуючым пенсіянерам у размеры 300 рублёў, зробленыя ў верасні 1992 года за кошт сродкаў Пенсіённага фонду, індэксацыі не падлягаюць.

Насельніцтву, якое атрымлівае даходы з іншых крыніц (у тым ліку і для гаспадарчаразліковых арганізацый), кампенсацыя страт ад інфляцыі ажыццяўляецца на падставах, прадугледжаных калектыўнымі дагаворамі (пагадненнямі).

Дзяржкампраца Рэспублікі Беларусь.

І ЦУКАР, І КАПУСТА

ТАЛАЧЫН. (Т. Махтадуй). На гарадской базе нафтапрадуктаў строга выконваецца калектыўны дагавор, заключаны паміж прафсаюзным камітэтам і адміністрацыяй. Шмат пунктаў яго накіравана на сацыяльную абарону людзей у наш нялёгкі час. Напрыклад, улетку кожны працаўнік атрымаў на рукі па 3 тысячы рублёў на цукар. А днямі ўсім выдалі аднаразовую матэрыяльную дапамогу ў размеры 5 тысяч рублёў. Гэтыя сродкі адпушчаны на харчаванне, якое даражэе з кожным днём. Плануюць тут таксама за сродкі арганізацыі набыць рабочым капусту на зіму. Было б няблага, каб у кожным працоўным калектыве праяўляўся такі клопат аб чалавеку.

Ян СКРЫГАН

18 верасня 1992 года пасля цяжкай працяглай хваробы памёр вядомы беларускі пісьменнік, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі, заслужаны работнік культуры Рэспублікі Беларусь Ян Скрыган. Беларуская літаратура страціла таленавітага пісьменніка, чалавека шчодрай душы, чыстага, бескампраміснага сумлення.

Іван Аляксеевіч Скрыган нарадзіўся 16 лістапада 1905 года ў сялянскай сям'і ў сяле Труханавічы Капыльскага раёна на Міншчыне. Вучыўся ў Слуцкім сельскагаспадарчым тэхнікуме, Беларускім дзяржаўным універсітэце. Працаваў у рэдакцыях слуцкай акруговай газеты «Вясковы будаўнік», «Чырвоная Полаччына», загадваў Народным домам у Расонах. Працяглы час быў супрацоўнікам рэдакцыі газеты «Літаратура і мастацтва». Далейшы лёс пісьменніка склаўся трагічна — ён быў рэпрэсіраваны і на доўгія гады адарваны ад сваёй роднай Беларусі. Давялося працаваць на прадпрыемствах і будоўлях Сібіры і Узбекістана, галоўным бухгалтарам на сланца-хімічным камбінаце ў Эстоніі.

Вярнуўшыся на Радзіму ў 1955 годзе, пісьменнік працаваў рэдактарам мастацкай прозы Дзяржаўнага выдавецтва БССР, рэдактарам аддзела прозы, а потым — намеснікам галоўнага рэдактара часопіса «Полымя». На працягу сямі гадоў (1967—1974) загадваў Літаратурна-кантрольнай рэдакцыяй БелСЭ. У 1975 годзе Ян Скрыган быў прызначаны адказным сакратаром Камітэта па дзяржаўных прэміях Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры і працаваў на гэтай пасадзе да выхаду на пенсію.

Літаратурная дзейнасць пісьменніка пачалася ў дваццатыя гады. Ян Скрыган быў членам літаратурных аб'яднанняў «Маладняк» і «Літаратурна-мастацкая камуна». Першыя яго творы з'явіліся ў друку ў 1924 годзе на старонках газеты «Вясковы будаўнік». Ён прымаў актыўны ўдзел у калектыўным зборніку «Слуцкія песняры», у альманахах «Наддзвінне», «Росквіт» і «Зарніцы».

За сваё творчае жыццё пісьменнік напісаў і выдаў шмат празаічных кніг-нарысаў, апавяданняў, навел, аповесцей, успамінаў: «Шугае сонца», «Недапісаны профіль», «Затока ў Бурах», «Каця Лапянкова», «Сустрэчы», «Апавяданні», «Наталя», «Няпрошаная сляза», «Скажы адно слова», «Свая аповесць», «Кругі», «Ранішнія росы», «Некалькі хвілін чужога жыцця» і іншыя.

Шмат зроблена пісьменнікам у галіне перакладу. Ён пераклаў на беларускую мову кнігі і паасобныя творы А. Астроўскага, М. Горкага, І. Буніна, Ф. Гладкова, К. Федзіна, а таксама ўкраінскіх, літоўскіх, латышскіх і эстонскіх пісьменнікаў.

Ян Скрыган — вялікі майстар мастацкага слова. Яго творы ўвайшлі ў скарбонку беларускай літаратуры. У іх, пазначаных сапраўдным напалам чалавечых пачуццяў, думак, імкненняў, з мастацкай выразнасцю і пераканальнасцю паказана наша няпростая супярэчлівая рэчаіснасць. Уся творчасць пісьменніка-грамадзяніна прасякнута палымянай любоўю да роднай Беларусі і людзей працы, шчырым клопатам аб адраджэнні нацыянальнай культуры.

Творы Яна Скрыгана перакладзены на рускую і іншыя мовы.

За самаадданую працу на літаратурнай ніве і актыўны ўдзел у грамадскім жыцці пісьменнік адзначаны дзяржаўнымі ўзнагародамі: медалямі, Ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета рэспублікі. За плённую працу па стварэнню шматтомнай Беларускай Савецкай Энцыклапедыі ў 1976 годзе яму была прысуджана Дзяржаўная прэмія.

Светлая памяць аб таленавітым пісьменніку, чалавеку высокай маралі і душэўнай дабрыні назаўсёды застанецца ў нашых сэрцах.

С. С. Шушкевіч, В. Ф. Кебіч, М. І. Дзямчук, А. І. Бутэвіч, Я. К. Вайтовіч, П. К. Краўчанка, І. А. Брыль, В. У. Быкаў, Н. С. Гілевіч, П. Е. Панчанка, Я. І. Скурко (Максім Танк), І. П. Шамякін, В. У. Адамчык, Р. І. Барадулін, А. С. Васілевіч, А. І. Вярцінскі, М. С. Гіль (Гілевіч), С. І. Грахоўскі, В. М. Грышановіч, Г. В. Далідовіч, А. П. Жалязоўскі, А. А. Жук, С. І. Законнікаў, В. В. Зуёнак, В. А. Каваленка, У. А. Калеснік, Ц. В. Крысько (Васіль Вітка), А. П. Кудравец, А. А. Каратай (Максім Лужанін), Х. А. Лялько, А. І. Мальдзіс, П. М. Макаль, І. Я. Навуменка, У. А. Паўлаў, Н. Е. Пашкевіч, А. У. Пісьмянкоў, І. М. Пташнікаў, Б. І. Сачанка, В. П. Супрунчук, І. Д. Сіпакоў, М. А. Ткачоў, В. Ф. Хомчанка, І. Г. Чыгрынаў.

МІЛІЦЫЯ ПЕРААПРАНАЕЦЦА

У Міністэрстве ўнутраных спраў рэспублікі адбылася імправізаваная прэзентацыя мадэляў новай формы адзення супрацоўнікаў міліцыі. Навінку адрозніваюць зусім іншы стыль, прыгожы знешні выгляд, а найперш — зручнасць і практычнасць. Новае абмундзіраванне, якое прыйшло на змену таму, што не мянялася 23 гады, прадугледжвае курткі замест надакучыўшых шынеляў і зручнае ў любым выпадку.

Пераход супрацоўнікаў на новую форму будзе адбывацца паэтапна і завершыцца на працягу наступнага года.

НА ЗДЫМКАХ: 1. Летняя штодзённая форма. 2. Зімняя форма. 3. Жаночая форма адзення. 4. Летняя форма.

Фота Аркадзя НІКАЛАЕВА. (БЕЛІНФАРМ).

«БЕЛАРУСКІ ДЗЕНЬ» У ЦЭНТРЫ ЕЎРОПЫ

Лёгкаатлеты з многіх гарадоў Беларусі, якія прыбылі ў Літву для ўдзелу ў міжнародным марафоне «Цэнтр Еўропы — Вільнюс», былі шакіраваны мясцовымі цэнамі. Праезд у гарадскім транспарце каштаваў 4 рублі, і яны вырашылі байкатаваць яго — хадзілі пешшу.

Начлег у абшарпаным нумары гасцініцы без гарачай вады абышоўся па 170 рублёў. Такія цэны раззлавалі бегуноў, і на наступную раніцу яны выступілі з вялікім уздымам. Забег на 10 кіламетраў выйгралі мінчанін Віктар Чумакоў і ваеннаслужачая з Гродна Екацярына Гаршкова. На паўмарафоне — 21 кіламетр — другія месцы занялі ваеннаслужачы з Салігорска Юрый Пушко і мінская хатняя гаспадыня Алена Цухло. Трэцяе месца на гэтай дыстанцыі ў трэнера з Віцебска Андрэя Карчэўскага. А на дыстанцыі 42 кіламетры 195 метраў з дзесяці прызавых месц чатыры дасталіся мінчанам. Абсалютным пераможцам стаў студэнт БПА Сяргей Казлоў. У лік мацнейшых трапілі настаўнік фізкультуры Аляксандр Рымашэўскі, беспрацоўны Сяргей Сяргееў і работнік падшыпнікавага завода Алег Быкаў.

Каштоўныя прызы — тэлевізар, магнітафоны, электрагрыль, радыёпрыёмнікі — дапамаглі зняць стрэс ад неймаверных цэн.

Вячаслаў ІШЧАНКА.

ІТАЛЬЯНСКІЯ ФІНАНСІСТЫ НЕ БАЯЦЦА МЕЦЬ З НАМІ СПРАВУ

16 верасня ў Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь адбыўся ўстаноўчы сход па стварэнню акцыянернай сумеснай беларуска-італьянскай кампаніі «Белінтэрфінанс». Падзея гэта — незвычайная, бо такое прадпрыемства ў Беларусі створана ўпершыню.

Заснавальнікам кампаніі з беларускага боку выступіў Белзнешэканомбанк, з італьянскага — міланская фірма «Фортрэйд фінансінг СПА» і фірма з Трыеста «Фортрэйд фінансінг іст СПА». Асноўная мэта стварэння кампаніі — ажыццяўленне і арганізацыя фінансавання і крэдытавання інвестыцый у эканоміку Беларусі, аказанне кансультатыўных паслуг па разгортванню і расшырэнню знешнеэканамічнай дзейнасці беларускіх прадпрыемстваў. Прадугледжваецца, што «Белінтэрфінанс» будзе займацца прыцягненнем дадатковых замежных інвестыцый у беларускую прамысловасць і сельскую гаспадарку. Акрамя таго, кампанія ставіць сваёй задачай правядзенне экспертыз інвестыцыйных і камерцыйных праектаў. Яна будзе таксама займацца распрацоўкай аптымальных схем фінансавання праектаў, праводзіць фінансавыя аперацыі, садзейнічаць расшырэнню экспарту і аб'ёму прытоку валюты ў нашу рэспубліку...

На сходзе быў прыняты статут кампаніі, згодна з якім 51 працэнт статутнага капіталу належыць Белзнешэканомбанку. Астатнія 49 працэнтаў падзялілі паміж сабой італьянскія фірмы. Быў выбраны савет кампаніі, рэвізійная камісія і генеральны дырэктар. Апошнім выбраны саветнік старшыні Белзнешэканомбанка Георгій Зяленін.

Чым жа прывабіла вопытных італьянскіх фінансістаў Беларусь? Адказваючы на гэта пытанне, прэзідэнт міланскай фірмы «Фортрэйд фінансінг СПА» Кора Джакона сказаў, што Беларусь, на яго думку, цяпер з'яўляецца самай стабільнай з усіх рэспублік былога Саюза і з ёй можна весці фінансавыя справы з найменшай рызыкай.

Магчыма, гэтыя прыемныя словы цяпер мала суцешаць беларусаў. Але факт застаецца фактам: заходнія бізнесмены хочуць з намі працаваць, і гэта ўсяляе надзею.

Аляксандр ЛІМАНОЎСКІ. (БЕЛІНФАРМ).

Выпуск «Розгаласа» рыхтавалі: Аляксандр Коктыш, Станіслаў Сулкоўскі, Ігар Шчучэнка.

● РАДЫЁПЕРАХВАТ ● РАДЫЁПЕРАХВАТ ● РАДЫЁПЕРАХВАТ ●

РАДЫЁ ПЕРАХВАТ

РАДЫЁ «СВАБОДА»

* Прэзідэнт ЗША Буш заявіў на адкрыцці сесіі Генеральнай Асамблеі ААН аб знікненні небяспекі ядзернай вайны паміж звышдзяржавамі. Буш з пахвальбой адгукнуўся пра прэзідэнта Расіі Ельцына, прэзідэнта Украіны Краўчука, прэзідэнта Казахстана Назарбаева і Старшыню Вярхоўнага Савета Беларусі Шушкевіча, якія, па яго словах, аказалі падтрымку ў спыненні супрацьстаяння ядзерных дзяржаў. Буш таксама выказаў задавальненне з нагоды краху камунізму ў СССР.

*** Абодва вядучыя прэтэндэнты на пост прэзідэнта Эстоніі — Старшыня Вярхоўнага Савета Руйтэль і былы міністр замежных спраў Мэры — упэўнены ў сваёй перамозе ў ходзе маючага адбыцца галасавання ў парламенце. Руйтэль, атрымаўшы на агульнанародных выбарах звыш 43 працэнтаў галасоў выбаршчыкаў, выказаў упэўненасць ў тым, што дэпутаты парламента праявяць павагу да волі народа і выберуць яго прэзідэнтам краіны. Мэры ў сваю чаргу ўскладае надзеі на перамовы па стварэнню ўрадавай кааліцыі.**

* Старшыня Канстытуцыйнага суда Расіі Зоркін паведаміў, што былы прэзідэнт СССР Гарбачоў будзе выкліканы ў суд у якасці сведкі на слуханнях аб законнасці ўказаў Барыса Ельцына аб забароне КПСС. Па словах Зоркіна на слуханні будуць таксама выкліканы і іншыя, былыя савецкія кіраўнікі, уключаючы Палазкова, Бакаціна, Рыжкова, Лігачова...

*** Афіцыйныя асобы Румыніі праінфармавалі аб заканчэнні падрыхтоўкі да парламенцкіх і прэзідэнцкіх выбараў, што адбудуцца ў наступную нядзелю. Звыш 10.600 кандыдатаў ад 83 партый будуць аспрэчваць 471 парламенцкае месца. На пост прэзідэнта Румыніі, акрамя цяперашняга кіраўніка дзяржавы Іліеску, прэтэндуюць яшчэ пяць кандыдатаў.**

«ГОЛАС АМЕРЫКІ»

* У Вашынгтоне праходзяць неафіцыйныя перамовы аб пераглядзе графіка выплаты Расіяй даўгоў заходнім краінам і банкам. Расія пры падтрымцы некаторых членаў «вялікай сямёркі» хоча адкласці выплату даўгоў і працэнтаў па іх як мінімум на 5 гадоў. Германскія эксперты выступаюць супраць гэтага. Доўг Расіі ўраду Бона і германскім банкам складае больш палавіны агульнага доўгу ў 70 мільярдаў долараў.

*** Шведскія ваенныя караблі атакавалі каля ўсходняга ўзбярэжжа краіны яшчэ адну ваенную замежную падводную лодку. Першая з такіх лодак была атакавана ў мінулую сераду. Швецыя і раней скардзілася на ўварванне ў яе тэрытарыяльныя воды савецкіх ваенных суднаў.**

* Упершыню за час перадвыбарнай кампаніі Джордж Буш абвінаваціў кандыдата ад дэмакратычнай партыі Біла Клінтана ў скрыцці ўсёй праўды аб тым, як ён ухіліўся ад прызыву ў армію ў гады в'етнамскай вайны.

*** Адпраўлены ў адстаўку адзіны з застаўшыхся ў жывых заснавальнікаў Японскай кампартыі, ганаровы старшыня КПЯ стогадовы Насака Сандза. Рашэнне аб ягонай адстаўцы прыняў сёмы пленум ЦК партыі, які абнародаваў непрыстойныя факты супрацоўніцтва Сандзы з Камінтэрнам у 30-я гады. Устаноўлена, што ён даносіў на ні ў чым не вінаватых камуністаў-эмігрантаў кіраўніцтву Камінтэрна.**

«БІ-БІ-СІ»

* Як паказаў рэферэндум, праведзены ў Францыі, толькі нязначная большасць французаў падтрымлівае маастрыхцкі дагавор. У наступным месяцы павінна адбыцца спецыяльнае пасяджэнне краін Еўрапейскай супольнасці на вышэйшым узроўні. Аб гэтым аб'явіла Вялікабрытанія, якая выконвае цяпер ролю старшыні супольнасці. Прэм'ер-міністр Вялікабрытаніі Джон Мейджар падкрэсліў, што нельга дапускаць паралiча грамадства з-за рознагалоссяў па маастрыхцкаму дагавору.

*** Міністры замежных спраў краін Еўрапейскай супольнасці сустрэліся ў Нью-Йорку. Асноўная мэта сустрэчы — пошукі новых шляхоў стварэння еўрапейскага саюза. Еўрапейская супольнасць, папярэджваюць назіральнікі, стаіць на парозе расколу.**

* Часовы выканаўчы камітэт Міжнароднага валютнага фонду заклікаў да ўстанаўлення больш нізкіх працэнтных ставак на крэдыт. Германіі прапануецца зменшыць працэнтную стаўку, а амерыканцам — павялічыць яе, калі працэс эканамічнага росту ў ЗША прадоўжыцца.

*** У Маскве аб'яўлена, што ў лістападзе прэзідэнт Расіі Барыс Ельцын нанясе афіцыйны двухдзённы візіт у Вялікабрытанію. Цяпер заканчваецца работа над двухбаковым дагаворам, які ў час візіту падпішуць прэм'ер-міністр Вялікабрытаніі і прэзідэнт Расіі.**

* Прэм'ер-міністр Ізраіля Іцхак Рабін, выступаючы ў парламенце, сказаў, што ён спадзяецца на заключэнне мірнага пагаднення з Сірыяй на працягу бліжэйшага паўгода. Рабін адзначыў, што гэта пагадненне будзе сепаратным і не будзе звязана з іншымі дагаворамі па ўстанаўленню міру на Блізкім Усходзе.

*** Афганскія пагранічнікі, якія ахоўваюць граніцу з Таджыкістанам, заявілі, што будуць адкрываць агонь па асобах, якія спрабуюць нелегальна перасячы граніцу. На граніцы паміж Афганістанам і Таджыкістанам апошнім часам пачасціліся інцыдэнты, звязаныя з кантрабандай зброі.**

● РАДЫЁПЕРАХВАТ ● РАДЫЁПЕРАХВАТ ● РАДЫЁПЕРАХВАТ

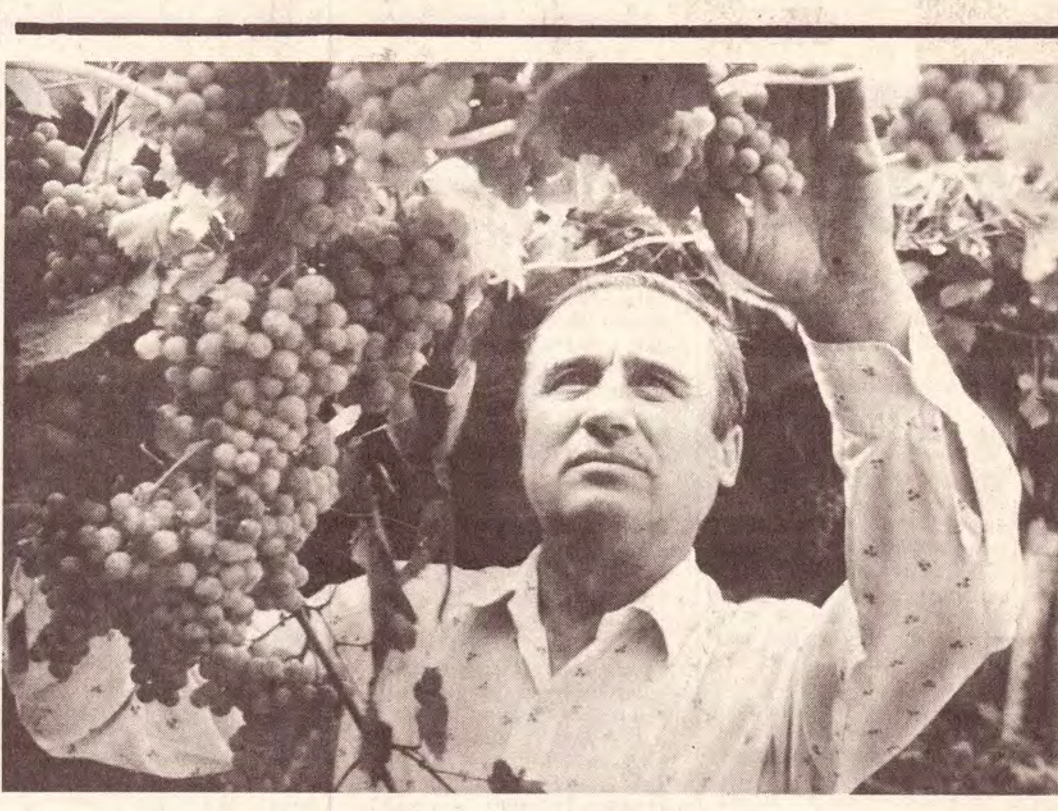
КРЭВЕТКІ «ПА-ХВАЛЕЎСКУ»

ГРОДНА. Аўтааматарам добра знаёмая прадукцыя вытворчага аб'яднання «Хваля», якое займаецца вырабам аўтамагнітол. Нядаўна ў структуры ВА з'явіўся цэх па перапрацоўцы крэветак. Створаны ён сумесна з прадпрымальнікамі Галандыі. Адкрыццё новай вытворчасці дазволіла забяспечыць работай звыш 500 чалавек. Акрамя таго існуе дамоўленасць з галандскім бокам, згодна з якой занятыя на вытворчасці працаўнікі частку зарплаты будуць атрымліваць таварамі замежнай вытворчасці.

ВАШ САД І АГАРОД

Чытачы аддзела «Ваш сад і агарод», мабыць, памятаюць словы, з якімі мы звярнуліся да сваіх прыхільнікаў у канцы жніўня. А прасілі зусім няшмат: расказаць, ці ўсе пытанні прысядзібнага землякарыстання газета ахапляе дастаткова поўна. Можа, нешта застаецца па-за межамі нашай увагі? Нарэшце, які плён парад? Прапанавалася расказаць аб рэкордных ураджаях сёлетняга года.

Вось на апошнюю прапанову мы і атрымалі больш за ўсё званкоў і пісьмаў. І першым быў ліст з Бабруйска ад апаратара кацельні Аляксандра Пятровіча ПАНЦЯЛЕЙКІ.

Вінаград на ўскраіне... Бабруйска

«БОЛЬШ ДВАЦЦАЦІ ГАДОЎ займаюся вырошчваннем вінаграду,— піша Аляксандр Пятровіч, — і, адкінуўшы першыя тры гады, нікалі не купляў гэту прадукцыю на рынку ці ў магазіне, бо хапала сваёй. І прытым (вось у гэта прашу паверыць на слова) куды лепшай якасці, чым завезенай...»

...Дом заўзятага вінаградара згубіўся на ніжніх задворках. Ад вуліцы вяла звілістая лагодная сцяжынка. На маленькім пагорку ўздзіўлена спыніўся: я трапіў у сапраўдныя вінаградныя зараснікі. Спелыя сіне-чырвоныя гронкі віселі з усіх бакоў. Яны вабілі да сябе, быццам заманьвалі: не бойся, паспрабуй даканаўца...

Але галоўнае чакала наперадзе, ля самага дома. Там раслі вялікія кусты іншага гатунку — жоўта-белага. Ягад было столькі, што здавалася, апоры не вытрымаюць. Яны, бы ўзбітая пена, гурвістымі глыбамі навісалі зверху. Нельга было зразумець, як аказалася на адной пушыстай расліне столькі гронак! І кожная больш за 150 грамаў. Вось гэта ўраджай! Адразу прыйшоў на ўспамін далёкі поўдзень. У адпачынку была экскурсія на вінаграднікі пад Алуштай. Здавалася, большага, чым убачыў там, дасягнуць нельга. Але вось наш чытач, аказваецца, паспяхова спаборнічае са знакамітымі майстрамі.

Калі аглядзелі ўсе пасадкі (ёсць у садзе карлікавыя вішні, завезеныя з Данбаса, яблыні, цуда-памідоры — усё гэта на 6 сотках), гаспадар нетаропка расказвае, як ішоў да поспеху. Былі гады даволі добрыя, здараліся нават цудоўныя, некалькі сезонаў запар літаральна душылі халады і дажджы. Вінаград марнеў, драбнеў, гніў. І ўсё ж Аляксандр Пятровіч не заставаўся без ягад.

Для сваёй сям'і з чатырох чалавек хапала ўдосталь. А сёлета — дзевяць кустоў дадуць адзін з лепшых ураджаяў. Агульная вага яго будзе вымярацца не дзесяткамі кілаграмаў, а цэнтнерамі! Ягады важкія (з вішню ці алычу), сакавітыя, салодкія.

Аляксандр Пятровіч лічыць, што чалавек можа ўсяго дасягнуць. Вось і яму, калі ажаніўся, далі шэсць сотак на былым кар'еры, дзе бралі гліну. Яма на яме. Ямы засыпаў, завёз добрай зямлі. Сам пабудаваў дом. Увогуле — абжыўся. І цяпер тут расце ўсё, што ні пасадзі.

«ЗАПАВЕТЫ» ВІНАГРАДАРА

Вінаград, лічыць Аляксандр Пятровіч, культура ў асноўным паўднёвая. Каб гадаваць яе ў нас, патрэбна: паўднёвае ці паўднёва-заходняе месца пасадкі; цяпло, глыбока акультураная глеба; дастатковая колькасць угнаенняў і вапны; устойлівая вільготнасць у месцах залягання каранёў. А яшчэ — старанны догляд.

Месца для пасадак добра ладзіць з паўднёвага боку хат і хлеўчукоў, увогуле, нейкай ахаванай ад паўночных і ўсходніх вятроў. Абавязкова капаць ямкі-траншэі. Хоць бы 50х50х60 см, дзе першыя дзве лічбы — даўжыня і шырыня, апошняя — глыбіня. Яму запоўніць слаямі добрай зямлі, гліны, перагною ці кампосту. Дабаўляць мінеральныя ўгнаенні і вапну. Усё — як для яблынь. Свежы гной класці не трэба, бо могуць падапрэць карані.

Цяпло дае мульчыраванне пасадак (торфам, гноем, плёнкай), паліванне падагрэтай на сонцы вадой. На зіму лозы прыгінаць да зямлі і накрываць, завальваць снегам. Інакш вымерзнуць.

Капаючы яму, мы адначасова акультурваем глебу. Але гэтага мала. Патрэбна ўвесь час пашыраць «плацдарм» пад гэтай культурай: перакопваць раз на год (у асноўным восенню), рыхліць глебу хаця б чатыры-пяць разоў за вегетацыю, рабіць падкормкі птушыным памётам, каравяком.

Угнаенні — асабліва першыя два гады — можна і не ўносіць, калі была добра запраўлена яма. Толькі дадзім азотныя вясною пад матычку — да карабка на малады куст і паўшклянкі — на дарослы. Эфект дае ўнясенне раз у 3—4 гады двух вёдраў арганікі. А штогод да 80—100 грамаў суперфасфату і 100—120 грамаў сярністага калію. Вясной даём 60—80 грамаў салетры. Калі ўносім арганіку, колькасць мінеральных можна зменшыць удвая.

ДОГЛЯД КУСТОЎ, ЯКІЯ ДАЮЦЬ УРАДЖАЙ

Адразу вясной схованкі адкрыць і старанна агледзець расліны — ці не падапрэлі, ці зялёныя зрэзы. Зрабіць абрэзку і тут жа падвязаць галінкі да апоры. У далейшым на апоры звяртаюць асаблівую ўвагу, бо пойдзе шмат зеляніны ў тым ліку і галінак з кветкамі. А з іх будуць звісаць цудоўныя гронкі. Калі ўсё не прымацаваць, атрымаецца нейкі хаатычны клубок. І гэта дрэнна, бо ўсе далейшыя аперацыі — абломліванне, пасынкаванне і асабліва чаканка пабегаў — будуць запаволеныя. У час абломлівання абразаюць атожылкі, якія не даюць кветак. Вaўчкі таксама своечасова абразаюцца (нечым падобна на аперацыі на памідорных градках), бо яны будуць даваць цень і забіраць сілкаванне, якое так неабходна для ўраджаю. Але абразаць ваўчкі трэба не ўсе. Часта асобныя з іх могуць прыдацца для замяшчэння загінуўшых галінак.

Адказны момант — чаканка. Яна праводзіцца ў сярэдзіне-канцы лета. Абразаюцца ўсе недаразвітыя верхавінкавыя атожылкі. Расліна ўступае ў пару сталасці, заканчэння росту. Пасля чаканкі да ўсіх органаў, якія засталіся (і вінаградных гронак), ідзе найбольшы прыток пажыўных рэчываў.

Вінаград размнажаецца чаранкамі (як парэчка) і атожылкамі. Найбольш пашыраны і вельмі надзейны першы спосаб.

РАЗМНАЖЭННЕ

У час асенняй абрэзкі (пасля ці напярэдадні першых замаразкаў) выбіраюцца аднагадовыя атожылкі даўжынёю да 30—90 сантыметраў. Яны павінны быць адраўнелымі. На іх выразаюць пасынкі, вусы, здымаюць лісце. Такія галінкі (іх называюць чубукамі) звязваюць у кучкі (па дзесяць, дваццаць), прымацоўваюць бірку, дзе запісаны сорт, час нарыхтоўкі.

Захоўваюць часам нават у снезе. Але тут можа быць падмярзанне. Тэмпература ж павінна быць аднолькавай і падтрымлівацца на ўзроўні 1—3 градусаў цяпла.

Таму лепш пасадачны матэрыял захоўваць у склепе ў гарызантальным стане. Абавязкова перасыпаць рачным вільготным пяском.

З доўгіх чубукоў наразаем кароткія «алоўкі» для пасадкі. На кожным павінна быць некалькі пупышак. Верхні зрэз— над верхняй (з запасам да 2 см) пупышкай. А ўсяго такіх пупышак — да трох-чатырох на чаранку. Даўжыня кожнага «алоўка» 25—40 см.

Далей робім так. Ніжнія канцы «алоўкаў» (да 10—15 см) крыху апрацуем нажоўкай, каб на кары ўтварыліся лёгкія парэзы. Яны будуць паскараць працэс утварэння каранёў.

Затым чаранкі ставяць на кільчаванне. На дно нейкага паглыблення (парніка, дапускаецца нават скрыня) насыпаюць слой гною, зверху — слой зямлі і торфу таўшчынёй у 15—20 см. Чаранкі ўтыкаем у гэты слой (ніжнімі канцамі ўніз) на палову даўжыні. Прысыпаем вільготным торфам ці загортваем у мох. Два тыдні чаранкі сядзяць у такіх сховішчах. Сочым толькі, каб тэмпература была на ўзроўні хатняй — 18—22 градусы вышэй нуля — і чаранкі не падсыхалі.

Канец кільчавання (на ніжніх канцах чаранкоў ёсць наплывы, бугаркі) павінен супасці з пачаткам цёплых майскіх дзён, калі глеба праграваецца да плюс васьмі градусаў.

Ставім чаранкі з бугаркамі каранёў у ямкі да 30—35 см глыбінёй, засыпаем на дзве трэці зямлёй, абціскаем і добра паліваем. Пасля дасыпаем зямлю даверху, злёгку ўтрамбоўваем, яшчэ раз паліваем, мульчыруем. Звычайна праз тры-чатыры тыдні з'яўляюцца парасткі. Мульчу знімаем. Расліны рыхлім і паліваем.

Сёлетняй вясной у Аляксандра Пятровіча будзе некалькі дзесяткаў чубукоў. Ён згодны выслаць іх бясплатна тым, хто хоча разводзіць вінаград ля свайго дома ці на дачы. УМОВА АДНА: у далейшым даваць чубукі іншым садаводам. Пасылкі будуць афармляцца накладной платай. Кожны будзе разлічвацца на месцы.

Вось адрас, па якому трэба дасылаць пісьмы-заяўкі: 213812, Бабруйск, вуліца Кірава, дом 165-б. Панцялейку Аляксандру Пятровічу.

Мікалай ЧАХОЎСКІ.

На здымку: А. П. Панцялейка ля куста свайго вінаграду.

Адкрыццё сезона музычных ансамбляў адбылося ў Дзяржаўным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь. Яны прадаўжаюць серыю канцэртаў, з якімі на працягу мінулага года выступалі музыканты камернага аркестра «Калегіум-музікум» пад кіраўніцтвам дырыжора Вячаслава Бартноўскага.

Рэпертуар музычных вечароў падбіраецца так, што ён з'яўляецца ўдачным дапаўненнем да мастацкіх палотнаў, няхай гэта будзе эпоха Рэнесанса, рускіх перадзвіжнікаў, французскіх імпрэсіяністаў.

НА ЗДЫМКУ: юная скрыпачка з Барысава, лаўрэат усерасійскага конкурсу Людміла БАЦЕКА.

Фота Уладзіміра ВІТЧАНКІ.
БЕЛІНФАРМ.

ТРЭЦІ КВАРТАЛЬНЫ КОНКУРС РАШЭННЯЎ

Рэдакцыя газеты аб'яўляе трэці квартальны конкурс рашэнняў шахматных кампазіцый. Аматарам прапануецца рашыць 10 заданняў — кампазіцыі беларускіх аўтараў. За правільнае і поўнае рашэнне кожнага конкурснага задання ўдзельнік атрымлівае: за рашэнне двуххадоўкі — 2 ачкі, трохходоўкі — 4, шматхадоўкі — 6, эцюда — 10, неарадаксальнай задачы — 6.

За выяўленне пабочных рашэнняў, дуаляў у ідэйных варыянтах, нерашальнасці будуць налічвацца дадатковыя ачкі.

Тэрмін прысылкі адказаў на задачы — два тыдні і тры тыдні — на эцюды.

У пісьмах або паштоўках абавязкова ўказвайце імя і імя па бацьку, паштовы індэкс, адрас. На канверце павінна быць паметка «Шахматы». Вашы адказы трэба высылаць на адрас рэдакцыі: 220041, г. Мінск, праспект Ф. Скарыны, 77, рэдакцыі газеты «Звязда».

Для пераможцаў конкурсу рашэнняў устаноўлены прызы.

Заданні № 1

М. Бантыш (Віцебск)

ШАХМАТЫ

Белыя: Крf7, Фа3, Cg6, Кd5, Кf2(5).
Чорныя: Кре5, Cb1, Ce3, Кс1, пп: c2, d4, e7, g5(8).

Мат за 3 хады.

Заданне № 2

А. Сядлецкі (Мінск)

Белыя: Крf8, Фс6, Се3, Ке7, пп: b3, h3(6).
Чорныя: Кре6, Лb5, Са6, Се1, пп. b4, b6, d6, f6(8).

Мат за 3 хады.

РАШЭННЕ ЭЦЮДАЎ

№ 7. Я. Дзвізаў. 1. Ла1 + Са3! 2. Л:а3 + Кр:а3 3. Ла1 + Крb2 4. Л:а8 Кd7! 5. Кр:d7 Кf6+ 6. К:f6 f2 7. Лb8 + Кра2 8. Лb1 Кр:b1 9. Ке4 f1Ф 10. Кd2 + Кр ~ 11. К:f1 і выйгрыш. 9... f1К 10. q4 Кh2 11. q5 Кf3 12. Кd2 + К:d2 13. q6 Ке4 14. Кре6 і выйгрыш.

№ 8. 1. Бондар. 1. Лb8 + Крс7 2. Лс8 + Кр:с8 3. Cd6 Кb3 4. Л:b3 Cb4 5. Л:b4 Лb5 6. Л:b5 а1Ф + 7. Крg 8. Fa2+ 8. Кр:h7! f7+ 9. Крh6 і белыя выйграюць.

3... Ле8+ 4. Кр:h7 Ле7 + 5. Крg8 Ле8+ 6. Крf7 і выйгрыш.

НАДВОР'Е

23 верасня

Сёння ўдзень па рэспубліцы дажджу не чакаецца. Тэмпература паветра ў Віцебску 13—15, Магілёве 14—16, Гродна, Гомелі, Мінску — 15—17, Брэсце — 16—18 градусаў цяпла.

У наступныя двое сутак без ападкаў. Тэмпература паветра ўначы 2—7 градусаў цяпла, месцамі замаразкі ад нуля да 2 градусаў, удзень — 13—18 градусаў вышэй нуля.

Л. САНКЕВІЧ,
інжынер-сіноптык.

БАГАТЫЯ ТАКСАМА ПЛАЧУЦЬ

(Працяг. Пачатак у №№ 185, 186, 187, 189, 190).

МАРЫСАБЕЛЬ

Прыёмная дачка мужа і жонкі Сальвацьера вучыцца ў прэстыжным каледжы. Яна разумная, прыгожая, але празмерна спешчаная бацькамі. Дзяўчына з самага ранняга дзяцінства ні ў чым не ведала адмовы.

Пастаянныя знікненні маці раздражняюць Марысабель. Ёй здаецца, што Марыяна вельмі змянілася апошнім часам, стала менш удзяляць увагі дачцэ.

Яна скардзіцца на маці Луісу Альберта. Бацька супакойвае дачку: у Марыяны вельмі многа спраў, яна займаецца дабрачыннасцю, бескарысліва дапамагае хворым людзям. Нельга крыўдаваць на маці за частую адсутнасць дома.

Марысабель згаджаецца з ім, але падазрае, што тут справа не толькі ў дабрачыннасці.

ДЖААНА СМІТ

Гэта родная маці Марысабель. Яна равесніца Марыяны. Семнаццаць гадоў назад яна нарадзіла дзяўчынку ад каханага чалавека. Але яны не былі павянчаныя, а толькі збіраліся аформіць свае адносіны.

Нечакана жаніх Джааны і бацька Марысабель знік, доўгія гады ад яго не было ніякіх вестак. Што заставалася рабіць маладой жанчыне? Бацькі Джааны напэўна выгналі б абняслаўленую дачку разам з дзіцем.

Па парадзе сваёй цёткі Джаана аддала дзяўчынку ў прытулак, а сама паехала ў Паўднёвую Амерыку вучыцца балету. Але добрай балерыны з яе не атрымалася, і пасля заканчэння вучобы яна пачала даваць прыватныя ўрокі танцаў маладым дзяўчынкам.

Думкі пра дачку, якую яна пакінула ў прытулку, не даюць ёй спакою. Яна вырашае вярнуцца ў Мехіка і адшукаць дачку. Замуж Джаана не выйшла, таму што працягвала кахаць свайго зніклага жаніха.

Вярнуўшыся на радзіму, яна прыходзіць у прытулак, каб даведацца, што сталася з яе дачкой. Але статут гэтай установы не дазваляе раскрываць тайну ўсынаўлення дзяцей.

Тады Джаана знаходзіць жанчыну, якая працавала ў прытулку ў той час, калі яна пакінула там сваю дачку. Гэта жанчына не звязана ніякімі абавязацельствамі. Яна расказвае Джаане, што яе дачка выхоўваецца ў сям'і Сальвацьера.

Каб мець магчымасць бачыцца з дзяўчынкай, Джаана прыходзіць у дом Луіса Альберта і прапануе свае паслугі ў якасці выкладчыцы балета. Луіс Альберта, параіўшыся з Марыянай, згаджаецца, каб Джаана давала ўрокі дачцэ.

І ЗНОЎ САРА

Так, прайшло нямала гадоў, перш чым гэта жанчына зноў напомніла пра сябе Луісу Альберта.

Яна выйшла замуж за Хуана Мануэля — музыканта з кабарэ. Ён п'яніца, ігрок і бабнік. Яму заўсёды патрэбны грошы. Не мае значэння, якім спосабам яны здабытыя, толькі б былі. У гэтым яны з Сарай поўныя аднадумцы.

Жонка прапануе мужу шантажыраваць Луіса Альберта, і той адразу ж згаджаецца. Яны прыходзяць у яго офіс і патрабуюць дзвесце тысяч песа. У адваротным выпадку яны адкрыюць Марысабель тайну яе з'яўлення ў сям'і Сальвацьера.

Луіс Альберта абураны і пагражае заявіць на іх у паліцыю, але потым вырашае параіцца з Марыянай.

МАРЫЯНА

Марыяна таксама абурана нахабнасцю Сары, але прапануе аддаць грошы. Горш, калі дзяўчынка даведаецца, што яе ўзялі з прытулку. Гэта можа нанесці ёй цяжкую душэўную траўму.

Праўда, Марыяна не ўпэўнена, што патрэбная сума наяўных грошай знойдзецца ў сейфе, таму што яна вельмі многа аддала на ўтрыманне сына. На шчасце, грошай было дастаткова, і гэта пазбавіла Марыяну ад непрыемных размоў з мужам.

На наступны дзень Луіс Альберта аддаў грошы шантажыстам, але ўзяў з іх распіску, у якой было напісана, што дзвесце тысяч песа атрыманы імі ў выніку шантажу. Калі Марысабель стане вядома пра тайну яе нараджэння, гэта папера будзе адразу ж адпраўлена ў суд.

Вялікая колькасць дармавых грошай перасіліла небяспеку паставіць свае подпісы пад гэтым дакументам. Сара і Хуан Мануэль падпісалі яго.

МАРЫСАБЕЛЬ

Марысабель вельмі пасябравала са сваёй выкладчыцай балета. Луіс Альберта абсталяваў для іх заняткаў спецыяльную залу. Дзяўчына ўсё больш пачынае давяраць Джаане і расказвае ёй пра сямейныя справы.

Аднойчы яна знайшла ў сумцы Марыяны тэлефон нейкага Бета. Яна звоніць Бета па тэлефоне і назначае яму спатканне.

Бета да гэтага часу ніколі не сустракаўся з дзяўчатамі. Ён вельмі збянтэжаны прапановай Марысабель, але прымае яе. Добра, што цяпер, дзякуючы сеньёры Марыяне, яму ёсць у чым пайсці на спатканне.

Марысабель і не падазрае, што Бета — той самы хлопец, які спрабаваў абрабаваць іх дом. Яна ненавідзіць яго з-за таго, што ён сустракаецца з Марыянай. Да таго ж ёй хочацца паглядзець, на каго ж маці прамяняла бацьку.

Спатканне назначаецца ў доме школьнай сяброўкі Марысабель. Там збярэцца кампанія маладых людзей, каб весела правесці час.

СЕНЬЁРА ЧОЛЕ

Прыёмная маці Бета спачатку лічыць адносіны Марыяны да яе сына не больш чым апякунствам. Багатай сеньёры няма куды дзяваць грошы. Але потым усё часцей і часцей заўважае ў вачах Марыяны і ва ўсіх яе паводзінах незвычайную пяшчотнасць да юнака, якая мяжуе з любоўю. Чоле губляецца ў здагадках. Няўжо Бета выклікаў у гэтай жанчыны такое пачуццё, што яна гатова забыцца і на мужа і на дачку?

Сеньёра Чоле дзеліцца сумненнямі са сваёй сяброўкай Феліпай. Феліпа не менш за маці Бета ўстрывожана ўчынкамі Марыяны. Калі іх здагадка пацвердзіцца, трэба адразу ж пакінуць новую кватэру і вярнуцца ў свой бедны квартал.

Чоле вырашае адкрыта пагаварыць з Марыянай. Яна не можа дапусціць, каб усё гэта працягвалася далей. Зразумела, яе прыгажун сын здольны пакарыць сэрца любой дзяўчыны, але сеньёра Марыяна падыходзіць яму ў маці. Феліпа падтрымлівае рашэнне сяброўкі.

Размова адбылася на наступны дзень.

МАРЫЯНА

Марыяна разумела, што рана ці позна неабходна будзе пагаварыць. Дабрачыннасць дабрачыннасцю, але не ў такіх жа памерах. Унутрана яна гатова да размовы, але сама не можа закрануць гэту тэму. Невядома, якую рэакцыю выкліча яе прызнанне ў сеньёры Чоле. Ды і далікатнасць сітуацыі, у якой яна пакінула Бета на руках у гэтай жанчыны, вельмі бянтэжыць яе.

Але больш за ўсё Марыяну трывожыць, як паставіцца да гэтага паведамлення яе сын. Ён ужо пытаўся ў яе, чаму яна так клапоціцца пра яго. Тады Марыяна адказала, што ён вельмі падобны на яе сына, які памёр у раннім дзяцінстве. Але адказ, які супакоіў даверлівага хлопчыка, наўрад ці развее сумненні пажылой жанчыны.

Сэрца Марыяны разрываецца на часткі. Раптам Бета, даведаўшыся аб праўдзе, назаўсёды адвернецца ад яе? Не зразумее, не захоча зразумець, як усё адбылося семнаццаць гадоў назад, а можа проста не паверыць ёй?

Таму Марыяна старалася адцягнуць размову з сынам. Ён павінен палюбіць яе, як сеньёру Чоле, больш, чым сеньёру Чоле, — вось чаго хацела дабіцца Марыяна, але для гэтага патрабуецца час.

Вельмі рана сеньёра Чоле занялася высвятленнем адносін.

СЕНЬЁРА ЧОЛЕ

Пачуўшы ад Марыяны, што яна родная маці Бета, пажылая жанчына ледзь не абамлела. Не, не можа быць, пранеслася ў яе галаве. Ах, якая яна была дурная, што адкрыла сваю тайну гэтай сеньёры! Цяпер тая хоча скарыстаць яе шчырасць і забраць яе хлопчыка, адзінае, што ў яе ёсць у гэтым жыцці. Яе надзею і апору. Так, няхай няроднага, але сына, якому яна аддала свае лепшыя гады.

А можа, гэта сеньёра зусім не тая жанчына, за якую сябе выдае? Сеньёра Чоле пільна прыгледзелася да твару Марыяны. Ёй і раней здавалася, што дзесьці яна бачыла гэты прыгожы твар, але ніяк не магла ўспомніць дзе. Цяпер жа Чоле ўсё ўспомніла.

Так, сумненняў няма, гэта менавіта тая маладзенькая дзяўчына, якая падышла да яе непадалёку ад радзільнага дома. На руках у яе было грудное дзіця. Чоле тады здзівіла поўная абыякавасць гэтай маладой жанчыны да ўсяго навакольнага і пранізлівы сум у позірку. На выгляд ёй было гадоў дзевятнаццаць. Сеньёра Чоле яшчэ пазайздросціла — такая маладзенькая, а ўжо маці. А вось ёй Бог не даў шчасця мець дзяцей.

Дзяўчына прысела побач з ёй на лаўку. Яна штосьці гаварыла, але сеньёра Чоле не магла зразумець сэнс яе слоў. Нарэшце яна зразумела, што маладая сеньёра не помніць сябе, што ў яе памутнеў розум. Чоле прапанавала правесці яе дамоў, але тая не ведала, дзе жыве. Потым яна ўстала і папрасіла яе пабыць дзесяць хвілін з сынам. За гэтыя дзесяць хвілін яна збіралася злятаць да мужа ў Бразілію і спытаць, чаму ён не прыйшоў яе сустракаць. Сеньёра Чоле ўзяла хлопчыка на рукі, а дзяўчына імкліва пайшла.

«Божа мой, ды яна проста вар'ятка, — падумала сеньёра Чоле. — Хіба можна ёй даверыць такое немаўля? Сама вышэйшая сіла ўручае мне лёс дзіцяці». І Чоле вырашыла пакінуць дзіця ў сябе.

Праз дзесяць хвілін яна ўжо была дома.

ЛІЛІ

Школьная сяброўка Марысабель Лілі — вясёлая і таварыская дзяўчына. Яна прывыкла, што маладыя людзі звяртаюць увагу на яе фігуру, паходку. Яна лёгка заводзіць знаёмствы і, як правіла, ва ўсіх выклікае сімпатыю.

Яе бацькі — багатыя людзі, вельмі любяць дачку і дазваляюць ёй усё, што захочацца. Таму школьныя сябры і сяброўкі часцей за ўсё збіраюцца ў яе дома.

Менавіта сюды і прыводзіць Бета Марысабель.

Лілі сустракае гасцей ля парога. Малады чалавек робіць на яе прыемнае ўражанне. Лілі адразу спрабуе завязаць з ім размову, але Бета адчувае сябе ў гэтым багатым доме вельмі скавана і на пытанні Лілі адказвае проста.

«Дзіўна, — думае Лілі, — такі прыгожы хлопец і такі нясмелы з дзяўчатамі».

МАРЫСАБЕЛЬ

Марысабель, занятая сваімі думкамі, амаль не прымае ўдзелу ў вечарыне. Спаслаўшыся на стомленасць, яна выйшла ў іншы пакой і пачала складаць план будучай гутаркі з Бета.

Прыемнай знешнасцю, сціпласцю Бета спадабаўся дзяўчыне. У нейкі момант, кіруючыся чыста жаночай логікай, яна нават адобрыла выбар маці. Але гэта было толькі імгненне. Крыўда за бацьку, за сябе, нарэшце, зноў прымусіла дзяўчыну ўзненавідзець Бета. Ёй ніяк не ўдаецца знайсці прычыну, каб спытаць у гэтага нахабніка пра яго адносіны з маці.

З-пад увагі Марысабель не выпадае, што яна выклікала ў Бета цікавасць. Ён глядзіць на яе, як зачараваны.

А калі так, яна зможа знайсці да яго падыход.

БЕТА

Убачыўшы Марысабель, Бета зразумеў, што закахаўся з першага погляду. Яе доўгія русыя валасы, вялікія блакітныя вочы, вытачаная фігура пакарылі сэрца маладога чалавека. І толькі незразумелая насцярожанасць Марысабель, ды яшчэ тое, што яна з вельмі багатай сям'і, палохае яго.

Ідучы на спатканне з дзяўчынай, ён і не думаў сустрэць такую прыгажуню. І калі б яна сама не падышла да яго, ні за што не загаварыў бы з ёю.

Застаўшыся з Лілі, Бета амаль перастае ўнікаць у сутнасць пытанняў, якія яму задае сяброўка Марысабель. Нарэшце Лілі ідзе да іншых гасцей. Бета нясмела стукае ў дзверы пакоя, дзе адпачывае Марысабель, і просіць дазволу ўвайсці.

Спачатку размова не ладзіцца. Марысабель пытаецца ў яго пра Лілі. Бета адказвае, што, відаць, яна вясёлая, цікавая дзяўчына, але не ў яго гусце. Потым ён расказвае Марысабель пра сваё дзяцінства, пра маму Чоле, пра тое, як адна багатая сеньёра выратавала жыццё яго маці і да гэтага часу дапамагае ім.

Пры ўпамінанні пра багатую апякунку Марысабель закусіла губы. Бета адзначыў сам сабе, што гэта зрабіла на дзяўчыну непрыемнае ўражанне. Ён хоча перамяніць тэму размовы, але Марысабель працягвае распытваць пра сеньёру Марыяну, Бета адказвае ёй, не ўтойваючы нічога, акрамя выпадку з крадзяжом. Ён баіцца, што дзяўчына будзе ненавідзець яго.

Намёкаў Марысабель на якія-небудзь іншыя адносіны з яго апякункай Бета не разумее.

(Працяг будзе).

ТЭЛЕБАЧАННЕ

23 верасня

Беларускае тэлебачанне

10.15. «Трэст, які лопнуў». Маст. фільм. 1-я і 2-я серыі.
12.30. «Два словы ў пісьме». Дак. фільм.
15.25. На атрыманне Дзяржаўнай прэміі Беларусі. «Плач перапёлкі». 7-я серыя.
16.30. Навіны.
16.35. «Віталь Біянкі». Маст. фільм.
17.35. «Добры лес», «На рынгу». Мультфільмы.
18.00. «Вешчая птушка».
18.30. Рыначныя адносіны на Магілёўскім аўтазаводзе і «Магілёўсельмашы».
19.00. Абласныя навіны. (Гомель).
19.10. «Пяць зорак». Тэлегульня.
20.10. Прадстаўляе Сычуаньскае тэлебачанне (Кітай). Фільм для дзяцей «Добры хлопчык». 5-я серыя, «Сяо Цзя-Цзя і панда».
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.25. Прадстаўляе Сычуаньскае тэлебачанне (Кітай). «Слынныя закускі ў горадзе «Чэнду». Дак. фільм.
21.45. «Танец Заходняга Кітая». 2-я серыя.
22.15. «Спадарожнік «Вялікі паход» узлятае сёння вечарам». Маст. фільм. 3-я серыя.
23.15. Закрыццё Тыдня Сычуаньскага тэлебачання (Кітай).
23.45. НІКа.

Канал «Астанкіна»

15.15. Уолт Дысней прадстаўляе...
16.05. Канцэрт удзельнікаў І Міжнароднага юнацкага конкурсу імя П. І. Чайкоўскага.
16.25. Дак. фільм «Маё імя Панама».
17.00. Навіны.
17.20. Міждзяржаўны тэлеканал «Астанкіна» прадстаўляе.
17.50. Дак. фільм «Ігар Ноткін. Філосаф галечы».
18.00. «Багатыя таксама плачуць».
18.40. Кінапанарама.
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
20.40. «Яны гатовы жыць інакш». Сустрэча У. Познера з моладдзю ў Канцэртнай студыі Астанкіна.
22.00. Як жывеш, эстрада?
23.00. Навіны.
23.25. Каханне з першага погляду. Дзень другі.

Канал «Расія»

13.20. З залы Канстытуцыйнага суда Расіі.
15.00. Казырная дама.
15.30. Гульня без пройгрышу.
16.00. Хрысціянская праграма «Вялікія пытанні жыцця».
16.30. Там-там навіны.
16.45. Далёкі Усход.
17.30. М-трэст.
17.45. Давайце разбяромся.
17.55. Зала чакання. «Каму на Русі жыць добра?»
18.45. Свята кожны дзень.
19.00. Весткі.
19.20. «Санта-Барбара».
20.10. Лясы.
20.40. Тэлебачанне ў законе.
21.10. Антракт.
21.25. На сесіі Вярхоўнага Савета Расійскай Федэрацыі.
22.00. Весткі.
22.20. З залы Канстытуцыйнага суда Расіі.
22.50. Цішыня № 9.

24 верасня

Беларускае тэлебачанне

8.30. Раніца рэспублікі.
8.45. «Толькі ў мюзік-холе». Маст. фільм.
9.50. «Пяць зорак». Тэлегульня.
10.45. «Звычайнае жыццё доктара Бызова». Дак. фільм.
11.45. «Трэст, які лопнуў». Маст. фільм. 3-я серыя.
15.25. На атрыманне Дзяржаўнай прэміі Беларусі. «Плач перапёлкі». 8-я серыя.
16.30. Навіны.
16.35. Гісторыя Беларусі. 11 клас.
17.10. «Дзень нараджэння». Мультфільм.
17.25. «Кукурыгу». Фільм-канцэрт.
17.55. Існасць. Духоўна-рэлігійная праграма.
18.55. Зачытайце маё пісьмо...
19.00. Абласныя навіны (Гродна).
19.10. Як пачаць уласную справу. Дыялог амерыканскіх бізнесменаў.
19.40. Тры кіты. Мастацка-публіцыстычная праграма.
20.25. Тыдзень беларускага ўрада. Інтэрв'ю старшыні Брэсцкага абласнога Савета народных дэпутатаў В. І. Бурскага.
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.30. Студыя «Сэнс» у Карэліцкім раёне.
23.00. НІКа.
23.15. Адкрыццё Дзён Рэспублікі Балгарыі ў Беларусі.

Канал «Астанкіна»

5.00. Навіны.
5.20. Ранішняя гімнастыка.
5.30. Раніца.
7.50. «Муравейка Ціпа». Мультфільм.
8.00. Навіны.
8.20. «Багатыя таксама плачуць».
9.45. Кінапанарама.
10.50. «Хлопчык і воблака». Мультфільм.
11.00. Навіны (з сурдаперакладам).
11.20. «Запомніце мяне такой». Маст. фільм. 1-я серыя.
12.25. «У Альдэбаран». Кароткаметражны фільм.
12.50. «Сватанне гусара». Маст. фільм.
14.00. Навіны (з сурдаперакладам).
14.25. Тэлемікст.
15.15. Уолт Дысней прадстаўляе...
16.05. Адкрыты чэмпіянат па бальных танцах сярод юніёраў «Маладосць».
16.50. Дак. фільм «Хіва».
17.00. Навіны.
17.20. ...Да 16 і старэйшым.
18.00. «Багатыя таксама плачуць».
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
18.45. Музыка ў эфіры.
20.35. Лата «Мільён».
20.50. Фільмы рэжысёра А. Вайды. «Попел і алмаз» (Польшча).
22.30. Аўтаралі «Парыж—Масква—Пекін».
23.00. Навіны.

Канал «Расія»

7.00. Весткі.
7.20. Час дзелавых людзей.
11.50. «Санта-Барбара».
12.40. Сялянскае пытанне.
13.00. Весткі.
13.20. З залы Канстытуцыйнага суда Расіі.
15.00. Тэрмінал.
15.30. Вольны час.
15.45. «Раджа-ёга для ўсіх». Перадача 2-я.
16.30. Мульці-пульці.
16.45. Там-там навіны.
17.00. Панове-таварышы.
17.15. Урал-ТБ.
18.00. Парламенцкі веснік.
18.15. Студыя «Нотабене».
19.00. Весткі.
19.20. Свята кожны дзень.
19.30. Крымінальныя весткі.
19.45. «Санта-Барбара».
20.35. Вялікая нарада.
21.00. Пятае кола. «Пісьмы з правінцыі».
22.00. Весткі.
22.20. Спартыўная карусель.
22.25. На сесіі Вярхоўнага Савета Расійскай Федэрацыі.
22.55. З залы Канстытуцыйнага суда Расіі.
23.25. Антрэпрыза. А. Фрэйндліх і У. Стржэльчык.

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь, Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь, калектыў рэдакцыі газеты «Звязда».

Галоўны рэдактар У. НАРКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: У. АНДРЫЕВІЧ (намеснік галоўнага рэдактара), І. БАРАНОЎСКІ, У. ГОЙТАН, В. ЖДАНКО, Л. ЛАХМАНЕНКА, М. МІХАЕВІЧ (першы намеснік галоўнага рэдактара), А. МЯСНІКОЎ, Л. РЫЖАНКОВА (намеснік галоўнага рэдактара), А. ЦІХАНОВІЧ, С. ШАЎЦОЎ.

НАШ АДРАС: 220041, гор. Мінск, праспект Ф. Скарыны, 77, рэдакцыя газеты «Звязда». ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай — 32-51-05, аддзела пісьмаў — 32-04-52, 32-41-92, навін — 32-60-13, даведкі па рэкламе і аб'явах — 32-35-91.

Друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку».
Тыраж 81.098. Індэкс 63.850.
Зак. № 191.
Выходзіць 250 разоў на год.
Нумар падпісаны ў 21.00.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12